

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина
Кафедра міжнародної економіки

ПЕТРИШИН Станіслав Андрійович

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ
ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА НА ПРИКЛАДІ
ВІЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ САКСОНІЯ

спеціальність 051 – Економіка
освітньо-професійна програма – Міжнародна економіка

кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконав студент
групи ЕМЕМ-21
Петришин Станіслав Андрійович

підпис

Науковий керівник:

д. е. н., професор

Куриляк В.Є.

підпис

Кваліфікаційну роботу

допущено до захисту

«____» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ І. Я. Зварич

підпис

АНОТАЦІЯ

Петришин С.А. Економічна ефективність регіональної структури Федеративної Республіки Німеччина на прикладі Вільної Держави Саксонія. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 051 «Економіка», освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка». – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2024.

У дослідженні розкрито процеси регіонального розвитку в контексті глобалізації, регіоналізації та цифровізації. Проаналізовано історичні передумови формування регіональної політики в Європі, акцентуючи увагу на європейському регіоналізмі, його принципах, представлених у концепції «Європа регіонів». Висвітлено історичний розвиток регіональної структури ФРН. Особливу увагу приділено аналізу економічних індикаторів регіонів, із виокремленням Саксонії. Сформовано рангову оцінку економічної ефективності регіонів Німеччини. Досліджено регіональний розвиток України в контексті децентралізації та можливого впровадження концепції національних регіонів. Виокремлено переваги та виклики для України, використовуючи досвід ФРН та ЄС.

ANNOTATION

Petryshyn S. Economic efficiency of the regional structure of the Federal Republic of Germany on the Example of the Free State of Saxony - Manuscript.

Doctoral studies for the educational level of «Master» in speciality 051 «Economics», educational and professional programme «International Economics». – West Ukrainian National University, Ternopil, 2024.

The research reveals the processes of regional development in the context of globalisation, regionalisation and digitalisation. The historical background of regional policy formation in Europe is being analysed, with a focus on European regionalism and its principles, presented in the concept of «Europe of Regions». The historical

development of the regional structure of Germany is covered. Particular attention is paid to the analysis of economic indicators of the regions, with a special focus on Saxony. The ranking of economic efficiency of the regions of Germany is formulated. The regional development of Ukraine in the context of decentralisation and possible implementation of the concept of national regions is examined. The advantages and challenges for Ukraine are outlined, based on the experience of the Federal Republic of Germany and the European Union.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	5
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕГІОНІВ	9
1.1. Європейський регіоналізм у контексті розбудови ЄС	9
1.2. Економічна ефективність регіонів в умовах глобалізації	13
1.3. Історичні основи формування сучасної регіональної структури ФРН.....	16
РОЗДІЛ 2 СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ	20
2.1. Індикатори економічної ефективності регіонів Німеччини	20
2.2. Оцінка економіки Вільної Держави Саксонія	26
2.3. Розвиток економіки Вільної Держави Саксонія в системі регіональних взаємозв'язків країни	33
РОЗДІЛ 3 ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІКИ.....	38
3.1. Європейська стратегія розвитку регіонів	38
3.2. Особливості реалізації європейської стратегії в Саксонії	43
3.3. Можливості та виклики формування економічної структури України за концепцією національних регіонів (напр. Галичина, Поділля, Донбас, Слобожанщина)	46
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ.....	63

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ВВП – валовий внутрішній продукт

ВДВ – валова додана вартість

ВНД – валовий національний дохід

ЄЕС – Європейський економічний союз

ЄС – Європейський Союз

ЄСФ+ – Європейський соціальний фонд плюс

ЄФРР – Європейський фонд регіонального розвитку

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність

ЗТО – зовнішньоторговельний оборот

НДДКР – науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи

НДР – Німецька Демократична Республіка

ОТГ – Об'єднана територіальна громада

ПДФО – податок на доходи фізичних осіб

ПП – прямі іноземні інвестиції

СНД – Союз незалежних держав

СРІ – Священна Римська Імперія

ТНК – транснаціональна корпорація

ФРН – Федеративна Республіка Німеччина

ФСП – Фонд справедливого переходу

ВСТУП

Актуальність дослідження. Регіони як невід’ємна частина держави відіграють визначальну роль в формуванні соціально-економічної політики. Історія формування засад регіональної політики набула особливого розвитку в епоху феодалізму, з’явилося поняття васалітету, в основі якої створення ефективної регіональної політики задля захисту власного регіону та протистояння розширення королівських доменів, тобто інтереси регіону ставилися завжди вище інтересів держави. Питання регіонального розвитку займає провідні місця в європейському економічному дискурсі у зв’язку із особливою роллю регіонів згідно концепції «Європа регіонів» яка підкреслює роль регіонів як ключових гравців у європейській інтеграції.

Важливим є баланс між процесами інтеграції та регіоналізації. В процесі інтенсивного розвитку цифрових технологій поруч з глобалізацією на економічний розвиток регіонів впливає цифровізація та диджиталізація. Глобалізація поглибила економічну нерівність регіонів, тоді як цифровізація допомагає розвивати нові конкурентні переваги та нівелювати її негативний вплив. Розвиток німецької нації відбувався в умовах тривалої політичної та економічної фрагментації, що сприяло формуванню особливої системи – кооперативного федералізму. ФРН демонструє успішний баланс між федералізмом, економічною ефективністю та інтеграцією в простір ЄС.

Завдяки ефективній регіональній структурі, розвитку малого та середнього бізнесу, а також стратегічним інвестиціям у промисловість і науку, ФРН змогла закласти основи для свого сучасного економічного лідерства. Приклад Саксонії є унікальним, адже вона пройшла тернистий шлях до економічного та регіонального лідерства. Вдале інвестування в інноваційні галузі, підтримка промисловості, ефективність механізмів регіональної політики ФРН, інтенсивна співпраця з структурними фондами ЄС та розгалужена система внутрішньодержавного та транскордонного співробітництва допомогли регіону стати найефективнішим серед східнонімецьких земель.

Збалансування регіонального та економічного розвитку регіонів є однією з цілей ЄС. Через систему структурних фондів, територіальних стратегій Interreg, макрорегіональних стратегій ЄС сприяє гармонізації розвитку.

Доцільність цієї роботи також зумовлена малою кількістю досліджень ефективності регіональної структури Німеччини, зокрема Саксонії, адже ефективність впровадження політики згуртування можна оцінити на її прикладі. Зміна кон'юнктури світових ринків та різновекторність глобальних процесів призвели до нових, раніше не досліджених проблем, ефективність розв'язання яких допомагатиме регіонам в майбутньому формувати нові конкурентні переваги на глобальному ринку. Питання реалізації в Україні економічної структури за концепцією національних регіонів є особливо важливим в питанні післявоєнної відбудови та майбутньої інтеграції до ЄС.

Аналізуючи дослідження в даній темі, зауважимо, що в останні десятиліття у вітчизняних вчених присвячені, насамперед, питанню впливу глобалізації на інтеграційні процеси всередині ЄС, розробці теоретико-методичних засад дослідження регіоналізму та глобалізації, даними питаннями займалися такі науковці як О. Довгаль [58], К. Закоморна [61], Н. Казакова [58], І. Ліщинський [59], В. Малолітнева [64], Є. Савельєв [59], В. Куриляк [59], М. Лизун [59], І. Яковлюк [74], А. Голіков, І. Томашук, та інші. Сучасні дослідження іноземних вчених включають в себе дискурс доцільності регіоналізації, концепції «Європи регіонів», впливу регіонів «локомотивів» на структуру ЄС, ефективність європейської інтеграції та європеїзації, місцевого підходу регіонального розвитку, розвиток макрорегіональних стратегій. До них належать М. Кітінг [32], Р. Паскв'єр [40], Б. Хокінг [29], Ф. Шімельфеніг [46], Ф. Шрів'єр [48], Т. Берцель, М. Браун, Ф. Камерон, М. Кнодт, Т. Концельманн та інші.

Метою дослідження є виявлення економічних, регіональних та геополітичних детермінантів ефективності регіональної структури ФРН на прикладі Вільної Держави Саксонія.

Відповідно до мети були поставлені наступні **завдання**:

— узагальнити основи європейського регіоналізму в контексті розбудови ЄС;

- дослідити вплив процесів глобалізації, регіоналізації, інтеграції та цифровізації на розвиток регіонів;
- виявити історичні передумови розвитку регіональної структури ФРН;
- провести системний аналіз економічної складової регіональної структури ФРН та Саксонії;
- розробити картосхему економічного розвитку регіонів ФРН;
- охарактеризувати основи європейської стратегії розвитку регіонів та проаналізувати її імплементацію в Саксонії;
- на підставі досвіду ЄС та ФРН розглянути можливості формування економічної структури України за концепцією національних регіонів.

Об’єктом дослідження є регіональна структура Федеративної Республіки Німеччина в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

Предметом дослідження є особливості, принципи та механізми регіональної політики ФРН та ЄС, їх вплив на економічний розвиток регіонів.

Методи дослідження для реалізації мети дослідження використано комплексний підхід, що включає аналіз та синтез, метод абстрагування, індукції та дедукції, емпіричні методи, порівняльний метод, експертне оцінювання та графічні методи для представлення результатів дослідження

Наукова новизна полягає у системній оцінці економічного розвитку Саксонії, впливу на неї стратегії регіонального розвитку ЄС, інструментів регіональної політики ФРН та інноваційного вектору розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що апробована методика системного аналізу економічної ефективності Саксонії може бути використана для дослідження інших регіонів. Результати дослідження можуть використовуватися при викладанні навчальних тем «Регіональна політика ФРН».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та додатків. Загальний обсяг становить 48 сторінок. Робота містить 2 таблиці, 24 рисунків, у т.ч. 6 картосхем, 17 додатків. Список використаних джерел включає 74 найменувань

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕГІОНІВ

1.1. Європейський регіоналізм у контексті розбудови ЄС

Питання регіоналізму вперше прозвучало під час Великої французької революції, коли виникли ідеї передачі влади в регіони, але пізніше реакціоністська політика згорнула новаторські ідеї. Наприкінці ХХ століття в ЄС було досягнуто загальної згоди, що подальший прогрес інтеграційних процесів неможливий без вирішення проблем регіонів і усунення диспропорцій між ними [74, с. 60]. Кульмінацією розвитку регіоналізму можна вважати концепцію «Європа регіонів», яка стала основоположною ідеєю європейського розвитку.

В розгляді європейського регіоналізму вчені виділяють також єврорегіони, як нову субнаціональну та транскордонну одиницю. Перехід від «старого» до «нового» регіоналізму в ЄС ознаменувався виникненням єврорегіонів, які з'явилися 1980-х роках завдяки міжурядовим угодам між державами. Вони охоплюють територію багатьох країн одночасно задля інтенсифікації співробітництва у транскордонному вимірі, задля економічного росту та підвищення конкурентоспроможності на глобальному рівні [66, с. 235].

Вивчаючи дане питання особливо важливим є розмежування таких понять як «регіон», «регіоналізм» та «регіоналізація», визначення цих термінів викликає полеміку в наукових колах, оскільки не існує єдиного визначення. Розглядаючи дані категорії через призму європейської регіональної структури будемо дотримуватися таких (Таблиця 1).

Таблиця 1

Визначення основних термінів

Регіон	«Ділянка землі в просторовому масштабі між державою та місцевою громадою» [48, с. 22]
--------	---

Регіоналізація	«Процес поділу повноважень між державою та регіонами, зважаючи на специфіку та потреби регіону, задля економічного розвитку та збалансованого розподілу ресурсів між ними» [64, с.116]
Регіоналізм	«Сукупність цілеспрямованих зусиль суб'єктів влади, щодо розбудови інституційної співпраці між суб'єктами на певній географічній території» [59, с. 9]
«Новий регіоналізм»	«Пріоритетна увага звертається сприянню ЗЕД регіонів, розширенню конкурентоспроможності на глобальному ринку» [58, с. 105]

Важливою в питанні розбудови ЄС є категорія «європеїзації», вплив інтеграційних процесів на внутрішню політику країн-членів та інших держав. Слабкий економічний потенціал держав Західних Балкан є загрозою додаткового навантаження на країни-донори, а для Східної Європи основною проблемою є геополітичний вплив Росії [46]. Озираючись на події останніх десятиліть, більшість країн Східної Європи залишаються під впливом вибору між ЄС і СНД. Повне відокремлення цих держав від інтеграційних об'єднань видається малоімовірним, адже всередині країн діють як проєвропейські, так і проросійські політичні сили [68, с. 122].

Розвиток європейського регіоналізму відбувався в тісному зв'язку з моделлю регіональної самоідентичності, яка може допомогти в регіональному розвитку, а також виступати перепорою для загальнодержавного розвитку, використовуючи інституції союзу для досягнення власних цілей. Згідно з дослідженнями М. Кітінга існує декілька моделей європейського регіоналізму. Перша модель об'єднує Шотландію, Каталонію, Бретань, Країну Басків, Фландрію, Уельс та інші регіони. Їх поєднують давні традиції незалежного управління та самоідентичності, протиставлення центральній владі. Протиставлення першій моделі є друга, сюди входять нові адміністративні

регіони, утворені без врахування історичної та національної складової, внаслідок чого в них немає відчуття самоідентичності, наприклад Польщі, Швеції, Болгарії, та інших. [32]. Тобто, регіони першої моделі це ті, що були незалежними державами, але внаслідок їх завоювання втратили суверенітет, проте не залишають спроб здобути незалежність використовуючи не лише радикальні методи, але й концепцію європейського регіоналізму.

Звичайно, що «локомотивами» європейського регіоналізму є регіони з високою територіальною самоідентичністю та яскраво вираженою етнічною та культурною складовою, зважаючи на колишній незалежний досвід урядування [32]. Дані регіони намагаються посилити власні територіальні переваги та посилити конкурентоспроможність на європейському та глобальному ринку, зважаючи на принципи «нового регіоналізму». Крім того, дебати всередині регіонів іноді можуть спровокувати сильну соціально-політичну напругу – класично представлену як напруга між центром і периферією, яка може дійти настільки далеко, що ставить під сумнів національну єдність певних держав, особливо в контексті «полікризи», в якій зараз перебуває ЄС [7]. Цікавим є те, що після Brexit, уряд Шотландії розглядає можливість повернення до ЄС, а цей процес можна назвати каталізатором до виходу регіону зі складу Сполученого Королівства та майбутнє приєднання до ЄС в статусі незалежної країни.

Регіональна політика цих регіонів у федеративних державах включає концентрацію ресурсів та капіталу, використання важелів впливу на рішення центральної влади та заключення вигідних міжрегіональних угод з іншими країнами. Якщо регіон знаходиться в унітарній державі, як Каталонія, Країна Басків в Іспанії чи Бретань в Франції, то вони використовують субнаціональну дипломатію, яка пов'язана з транскордонним співробітництвом, співпрацею в межах єврорегіонів, відкриттям регіональних представництв в інших державах задля посилення економічної співпраці для розвитку регіону [29].

Процес наднаціональної інтеграції в європейському масштабі створює складний парадокс у зміні масштабів управління. З одного боку, інтеграція на рівні держав "зверху" виглядає несумісною із процесами фрагментації та

децентралізації на рівні регіонів "знизу" [61, с. 53]. З іншого боку ЄС формує багаторівневу систему управління, яка здатна ефективно балансувати та координувати повноваження держав, націй, регіонів, місцевих органів влади та громадянського суспільства. Ідея "Європи регіонів", навіть за відсутності чітких політичних рамок і територіальної структури, може слугувати відповіддю на виклики кризи представництва та ефективності управління, з якими стикається ЄС [7]. Дана концепція підкреслює важливість регіонів як фундаментальних одиниць в рамках Європейського Союзу, підкреслюючи їхню роль у зміцненні економічної, соціальної та територіальної згуртованості.

Концепція «Європи регіонів» - це амбітна ідея, яка підкреслює роль регіонів як ключових гравців у європейській інтеграції. Європейська інтеграція, зокрема через політику згуртування, була визначена як основний важіль рекомпозиції територій. Реформи структурних фондів з кінця 1980-х років, засновані на принципі партнерства, дозволили регіонам відігравати більш активну роль у розробці та впровадженні державної політики. Це зміцнило легітимність регіонів в рамках ЄС, одночасно сприяючи появі неорегіоналізму, що поєднує культурну ідентичність, економічний розвиток і політичну автономію. Створення Комітету регіонів відповідно до Маастрихтського договору в 1992 році стало важливим кроком в інституційному представництві місцевих і регіональних органів влади на рівні ЄС. Деякі дослідники зазначають, що передача повноважень на європейський рівень іноді призводить до рецентралізації, обмежуючи простір для маневру регіонів, особливо в таких сферах, як охорона довкілля, сільське господарство і транспорт [40].

Регіональна динаміка також відрізняється залежно від географічного регіону. Якщо на Західну Європу більше впливають висхідні неорегіоналістські рухи, то на Східну Європу переважно впливає низхідна регіоналізація, що є наслідком структурних змін, запроваджених перед вступом до ЄС. Ці процеси, хоч і є важливими, часто залишаються функціональними або адміністративними, без реального відцентрового тиску, який можна порівняти з тим, що спостерігається в таких регіонах як Каталонія або Шотландія [40].

Сутність концепції «Європа регіонів» на сьогодні перейшла від регіонального масштабу до місцевого, задля збільшення потенціалу у менших територіальних одиницях в інтересах регіонального розвитку, що акцентує увагу на ефективному використанні місцевого потенціалу та зниженні соціального спротиву зовнішньому впливу в умовах багаторівневого управління [63, с. 63-64]. Для цього використовується специфічний поділ на основі системи NUTS – LAU, якими позначаються локальні адміністративні одиниці.

Сьогодні європейські інституції продовжують підтримувати ідею багаторівневого управління, проте міжурядова динаміка і політична напруженість всередині держав-членів ускладнюють її застосування [40]. Успіх цієї концепції залежить від здатності регіонів залучати європейські ресурси для зміцнення свого розвитку, долаючи при цьому виклики, пов'язані з фрагментацією влади та соціально-економічними проблемами.

1.2. Економічна ефективність регіонів в умовах глобалізації

Держави-члени ЄС перебувають не лише під впливом регіоналізації, але й глобалізації. Ці процеси впливають на економічний розвиток регіонів приносячи як переваги, так і недоліки. Глобалізація запустила процес взаємозалежності економік, посилення ролі зовнішньоекономічної діяльності, іноземних інвестицій, діяльності ТНК, міжнародного поділу праці, поширення технологій та інновацій, підвищення конкурентоспроможності на глобальному рівні, участі в глобальних ланцюгах виробництва, регіонального розвитку та транскордонного співробітництва.

Глобалізація створила нові можливості для економічних суб'єктів розвивати нові бізнес-моделі та інновації, виник процес «спеціалізації», що відкриває нові можливості для регіонів, оскільки навіть малі та середні підприємства можуть виходити на нові ринки виробляючи лише частку високотехнологічної продукції [14].

Процес глобальної регіоналізації стимулює транснаціоналізацію виробництва та формування нових механізмів міжнародної співпраці. Також, позиції регіонів залежать від внутрішніх інноваційних можливостей та рівня інтеграції у міжнародні ринки. Регіони, інтегровані у глобальні ланцюги постачань, стають не тільки споживачами ресурсів, але й ключовими суб'єктами їх розподілу [67]. Адже виробництво по частинах є менш затратним, якщо його перенести в регіони з нижчою оплатою праці чи кращим доступом до ресурсів. Європейські компанії переносять власне виробництво менш розвинені регіони, заощаджуючи на собівартості виробництва, при тому, залишаючи в Європі структури, що потребують висококваліфікованого персоналу.

Одним із викликів глобалізації є швидке економічне зростання конкурентоспроможних регіонів, тоді як інші залишаються на периферії, що створює дисбаланс розвитку регіонів [57]. Наприклад, дана проблема актуальна для Італії, макрорегіону «Mezzogiorno», островів Греції та найвіддаленіших регіонів. Для усунення цих проблем, ЄС використовує політику згуртування та солідарності, які за підтримки структурних фондів допомагають подолати економічний розрив розвитку. Фонди ЄС також інвестують в інноваційні галузі, перехід до зеленої економіки, декарбонізацію, підтримку регіонів через ФСП, тим самим допомагаючи регіонам не лише усувати негативні наслідки глобалізації, але й ставати активними гравцями на глобальному ринку, використовуючи нові конкурентні переваги.

Також викликами глобалізації є глобальна конкуренція, адже регіони та компанії мають витратити більшу частку інвестицій в технології та інновації, для того, щоб залишатися конкурентним на світовому ринку. Зростання попиту на висококваліфікованих працівників, що будуть ефективними в економіці «знань», а це в свою чергу потребує затрат на систему освіти та розвиток людського капіталу. А також екологічні виклики, збільшення об'ємів виробництва та задоволення зростаючих потреб посилюють тиск на екологію [65]. Згідно з концепцією декарбонізації та кліматично нейтральної економіки багато компаній з ЄС вимушені передислоковувати власні «брудні» виробництва в

Бангладеш, Камбоджу та інші країни з менш жорстким екологічним законодавством, що негативно впливає на екологічну ситуацію цих регіонів.

Важливою характеристикою економічної ефективності регіонів зміна реального ВВП. Згідно з рис. А.2, найвищі темпи зростання були зафіксовані в ірландських регіонах на 230,1%. Ріст на 104,2% у столичному регіоні Румунії Бухарест-Ілфов. Було 19 регіонів, де ВВП у 2022 році був нижчим, ніж у 2012 році, ці регіони були зосереджені в Греції, Італії та Румунії, також ВВП впав в Саарі, Гронінгені та на Аландських островах. Найбільше падіння ВВП, згідно з рис. А.2 було зафіксовано в грецькому регіоні Західна Македонія на 38,7%; румунському регіоні Південно-Західна Олтенія – 11,0% та на Аландських островах – 7,9% (Додаток А). Варто зазначити, що найбільший ріст зафіксовано в східноєвропейських регіонах та на півдні Ірландії, що пов'язано з політикою згуртування та фінансуванням структурних фондів ЄС. Тоді як західноєвропейські регіони уповільнили свій розвиток через високі внески у структурні фонди, декарбонізацію, структурні зміни, підвищення цін на енергоносії та поступовою відмовою від викопного палива.

В цьому руслі, надважливим аспектом глобалізації для країн ЄС є міжнародна інвестиційна позиція – це запас транскордонних інвестицій та фінансових іноземних активів, якими володіє країна. Аналізуючи баланс зовнішніх та внутрішніх ПІІ, згідно з рис. А1., Німеччина, Данія, Фінляндія та Франція є найбільшими чистими інвесторами, тоді як Румунія, Болгарія та Словаччина знаходяться на протилежному боці, будучи найбільшими чистими одержувачами інвестицій (Додаток А). Інтенсивність потоків ПІІ в ЄС коливається, в період 2019 - 2020 років відбулося позитивне зростання на 1,0% кожного року, це можна розглядати як підвищення рівня інтеграції інвестицій у міжнародну економіку. Проте у 2021 та 2022 роках тенденція змінилася, було зафіксовано негативний рівень інтенсивності потоку ПІІ у -0,8% та -1,6% відповідно. [11]. Щодо розподілу ПІІ, інвестори самостійно обирають об'єкти, проте кожен має власні пріоритетні цілі, наприклад Саксонія залучає ПІІ в інноваційний сектор, виробництво напівпровідників та

електромашинобудування, що є основою економічної ефективності регіону на глобальному та європейському ринках.

Останніми роками поряд з процесом глобалізації на розвиток регіонів впливає також цифровізація. Перенесення економічних відносин у віртуальну сферу докорінно змінює класичні моделі господарювання. Географічне положення та наявність ресурсів вже не відіграють ключову роль у розвитку, найважливішою категорією є «знання». Інвестиції в людський капітал та інтернет-галузі будуть надважливими в найближчому майбутньому, для розвитку регіонів. В даній сфері співпраця може бути не лише міжкордонна, але й міжконтинентальна, спільно розробляючи інноваційні продукти та послуги з майбутньою їх реалізацією в інтернет-просторі. Країни та регіони, що інвестуватимуть в економіку «знань» отримають беззаперечно абсолютну перевагу в цифровізованому світі.

1.3. Історичні основи формування сучасної регіональної структури ФРН

Історичний розвиток регіональної структури європейських країн сягає періоду Римської імперії, саме перший поділ на провінції стане основоположним, проте ознаки сучасної регіональної структури можемо спостерігати в епоху середньовіччя. Німеччина, Італія, Франція перебували в умовах феодальної роздробленості, на території яких було безліч країн, що вели незалежну політику.

Коронація Карла Великого у 800 році та утворення СРІ Оттоном I у 936 році суттєво не змінили ситуацію роздробленості, однак ці події можна інтерпретувати як зародження особливої регіональної структури. Численні елементи федералізму демонструє середньовічна конституційна історія, наприклад, в Ганзейському союзі, а СРІ, не досягла такого рівня політичної організації, який дозволив би її називати федеративною державою [33]. Ми можемо розглядати СРІ як інтеграційне об'єднання з єдиною регіональною

структурою, децентралізованим управлінням, широкою автономією князів-членів та диспропорційним регіональним розвитком. Важливим є прийняття «імперської реформи», завдяки якій були сформовані імперські округа, вищий суд та єдину систему управління, але ці системи виявилися не ефективними. Щодо обрання імператора, то важливою складовою регіональної структури були не лише графства, єпископства, вільні міста, але й курфюрсти. До них входили спочатку 7, а потім 8 країн, серед них Бранденбург, Саксонія, а пізніше Баварія, вони змогли зберегти регіональну владу та зараз є федеральними землями ФРН (Додаток Б).

Після завершення Тридцятирічної війни у 1648 році німецькі князівства поступово сформували централізовані системи державного управління, податкового регулювання та організували постійне військо [33].

Федералізм на німецьких землях продовжив свій розвиток у 1815 році, під час Віденського конгресу та утворення Німецької конфедерації, що складалася з 38 суверенних держав. Конституція 1815 року та Віденська заключна угода 1820 року були переважно міжнародними угодами, а не внутрішнім законодавством, їх метою було підвищення стабільності союзу, який в майбутньому допоміг з об'єднанням земель в єдину національну державу. Вирішальну роль зіграла Пруссія, що у 1834 році ініціювала створення Німецького митного союзу, до якого входили усі німецькі держави, за винятком Австрії. Цей крок остаточно затвердив поділ німецьких земель на 2 великі національні держави [43, с. 18]. Даний поділ дозволив Пруссії стати лідером у північній Німеччині, тоді як Австрія потребувала ґрунтовних реформ в сфері управління (Додаток Б).

Національна німецька держава була утворена зусиллями Отто фон Бісмарка. Пруські війни 1864-1866 років стали основою утвердження головування Пруссії у Німеччині, одразу з тим, у 1866 році Австрію виключено з Німецької конфедерації. У січні 1867 року створений Північнонімецький союз, блискуча перемога у Франко-пруській війні 1870-1871 року стала каталізатором об'єднання німецьких земель в єдину національну державу – Німецьку імперію,

за конституційним устроєм вона мала гегемонічну структуру, де Пруссія головувала як серед членів федерації, так і в масштабах імперії загалом [43, с. 20]. Основними реформами було затвердження єдиного громадянства і валюти, свободи пересування та утворення парламенту, частина влади залишалася у регіонах. Пруссія головувала у рейхстазі, що зробило просування ініціативи регіонів неможливим, а ідеї федералізму мали обмежену підтримку (Додаток Б).

Поразка у Першій світовій війні перетворила систему регіональної структури на демократичну з урахуванням федералізму, держави-члени почали іменувати землями, а імперія перетворилася на республіку, яка хоч і за конституцією була федеративною державою, проте наблизилася до децентралізованої унітарної держави [43, с. 22]. Федеральні землі втратили багато законодавчих повноважень, фінансова політика повністю перейшла до центрального уряду, а династичне правління в землях замінилося створенням парламентів та посади прем'єр-міністра, дана система використовується і сьогодні. Остаточне падіння федералізму сталося в роки Третього Рейху, А. Гітлер прагнув до жорсткої уніфікації та централізації державного управління, усі земельні привілеї були скасовані, а повнота влади у землях передана рейхсштатгальтеру. Із законом про перебудову Рейху було скасовано парламенти земель, їх повноваження напряду передаються Рейху, а рейхсштатгальтери підпорядковуються міністру внутрішніх справ [25]. Пізніше введено нову територіальну одиницю «Гау», Вільна держава Саксонія, як і інші коронні землі перестали існувати, на їх місцях утворені Гау (Додаток В).

Капітуляція Третього Рейху спричинила передачу влади військам союзників, які мали власне бачення про німецьку територіальну структуру. Після війни її територія була поділена на 4 окупаційні зони: США, Франції, Британії та СРСР, столиця Берлін була поділена на сектори, управління якими передавалося командуванню союзників. СРСР та Британія створили на власних зонах унітарні утворення, а США та Франція віддавали перевагу федералізму. Пізніше було утворено дві держави: ФРН та НДР, федеративна та унітарна системи протистояли одна одній, а Берлін мав особливий статус також поділений на

2 частини, вільне пересування між якими стало неможливим з будівництвом Берлінської стіни. Східний Берлін був столицею НДР, а Західний Берлін не був де-юре частиною ФРН і перебував під управлінням ландтагу та формально союзників до возз'єднання ФРН та НДР (Додаток В).

Після об'єднання Німеччини на всю територію поширювався принцип федералізму; округи, що існували у колишній НДР, були об'єднані для відновлення історичних земель, а історичні титули, такі як «Вільна держава» у випадку Баварії, Саксонії та Тюрингії, «Ганзейське місто» для Гамбурга та «Вільне ганзейське місто» у випадку Бремена, сьогодні мають лише символічне значення і не несуть юридичної ваги у федеральній системі (Додаток В). Сьогодні ФРН складається з 16 федеральних земель, кожна з яких має власну конституцію, парламент, адміністративні структури та визначені сфери компетенції, ст. 30, 70, 83 Основного закону. Положення ст. 28, п. 2 Основного закону закріплює право муніципалітетів на самоврядування в межах їхніх територіальних спільнот [26]. Хоча вони формально є частиною земель, муніципалітети зберігають автономність у вирішенні місцевих питань і виконанні окремих державних функцій, переданих їм на законодавчому рівні [5]. Конституція також закріплює принцип кооперативного федералізму, який передбачає взаємодію федерації та земель на основі спільної відповідальності й підтримки. Виходячи з сучасного адміністративного поділу ФРН, можна вважати, що еквівалентність умов життя, як кінцева ціль регіональної політики вимагає вирівнювання різних рівнів регіонального розвитку, але з максимально можливим збереженням соціальних, правових та економічних чинників, які визначають ідентичність, при цьому враховуючи нову регіональну політику та фокус на інноваційному розвитку регіонів.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ

2.1. Індикатори економічної ефективності регіонів Німеччини

Станом на сьогодні німецька економіка є провідною в світі. Вона пройшла шлях від повного знищення в кінці Другої світової війни до однієї з найпотужніших економік завдяки відновленню за планом Маршалла, ефективній економічній та регіональній політиці, впровадженню соціально-ринкової економіки та технологічним інноваціям. Частка економіки ФРН в ЄС, станом на 2023 рік, складає 24,2 % [18]. Згідно з рис. Д.1 (Додаток Д) спостерігається стрімкий ріст регіональної економіки Німеччини. Сукупний приріст за досліджуваний період склав 1755,8 відсотка ВВП в поточних цінах. Економічна ефективність німецьких земель є результатом взаємодії багатьох факторів, а саме історичний розвиток, вигідне географічне положення, наявність матеріально-ресурсної бази, розвинена промисловість, висока частка сфери послуг в структурі ВВП та інвестиційна привабливість.

Динаміка ВВП ФРН у поточних цінах демонструє динаміку розвитку як на регіональному рівні, так і в загальному економічному зростанні. З 1991 по 2023 рік ВВП значно зріс у більшості федеральних земель, що свідчить про успішний процес економічного розвитку, особливо в нових федеральних землях, а також про триваюче домінування західнонімецьких регіонів. Згідно з рис. Д.1 (Додаток Д), провідними федеральними землями за абсолютними показниками ВВП є Північний Рейн-Вестфалія, Баварія та Баден-Вюртемберг. Північний Рейн-Вестфалія мала найвищий ВВП у 2023 році - 839,1 млрд євро, за нею йдуть Баварія 768,5 млрд євро та Баден-Вюртемберг 615,1 млрд євро. Ці землі мають переваги завдяки диверсифікації економіки, потужним галузям та добре розвиненому сектору послуг. Фінансова криза 2008 року призвела до уповільнення зростання в більшості федеральних земель. Якщо у 2009 році

спостерігався спад економічного розвитку, то уже у наступному, 2010 році, економіка поступово досягнула рівня докризового періоду та в подальшому продовжила зростати.

Найуспішнішими у цьому плані землями є Північний Рейн-Вестфалія, Баден-Вюртемберг та Баварія, хоча в досліджуваному періоді ці високорозвинені західнонімецькі землі демонструють помірний ріст, що коливається від 80,9 % до 109,8 %. Саарська земля та Бремен продемонстрували найнижчий приріст економіки 68,1 % та 75,6 % відповідно. На противагу цим регіонам виступають східнонімецькі землі, в яких фіксується найбільший приріст ВВП в поточних цінах, а саме Бранденбург – 168,7 %, Тюрингія – 159,6 %, Саксонія – 153,0 %, Мекленбург-Передня-Померанія – 149,8 % та Саксонія-Ангальт – 142,0 %, що характеризується успішною регіональною політикою Німеччини у розбудові земель, що входили до НДР (Додаток Д).

У розрізі років найуспішніший був 1992 рік, загальнонімецький приріст у поточних цінах склав 192,9 %, до 1994 року приріст складав не менше 100 % в рік. Уповільнення темпів розвитку економіки зафіксовано з 1996 року – 30-40% в рік. З 2002 по 2005 рік німецька економіка переживала кризові явища, приріст складав не більше 20 % в рік, поступове відновлення відбувалось аж до 2009 року. На жаль, світова фінансова криза 2008 року залишила своє відображення на німецькій економіці, падіння склало 64 %. До 2020 року німецька економіка інтенсивно розвивалась, хоча через економічну кризу, яка була спричинена пандемією коронавірусу, зафіксовано новий спад -28,6 %. З 2021 року по 2023 рік фіксується відновлення економіки та пришвидшення темпу економічного розвитку від 98,4 % до 106,3 % в рік (Додаток Е).

Загалом німецька економіка з 1991 року зросла з 1,586 трлн. євро до 4,121 трлн. євро, ставши провідною економікою не лише Європи, але й світу. Варто відзначити, що західнонімецькі землі розвиваються повільніше від східнонімецьких – 91,9 відсотка проти 137,8 відсотка (Додаток Е). Це пов'язано з тим, що для східнонімецьких земель діють особливі механізми регіонального розвитку для вирівнювання їх розвитку із західнонімецькими. Серед таких

механізмів є солідарний збір, «принцип вирівнювання регіонального розвитку», підтримка структурних фондів ЄС та інші. Основою економічного росту для східнонімецьких земель є інвестиції в інноваційний сектор економіки, що допомагає у регіонах розвинути нові конкурентні переваги в умовах глобалізованого світу. По аналогії з регіонами країн Східної Європи, членів ЄС, економічний ріст є швидшим в нових регіонах, аніж в західноєвропейських. Це пов'язано з тим, що підтримка структурних фондів ЄС, дотації на розвиток зробили ці регіони отримувачами фінансової допомоги, тим самим інтенсифікуючи їх економічний ріст, тоді як західноєвропейські виступають в ролі донорів, що уповільнює їх розвиток. Однією з причин Brexit є те, що внески Великобританії в ЄС значно перевищували її вигоди від перебування в ЄС.

Важливим є також розуміння регіонального ВВП в розрізі на душу населення, адже німецькі землі є нерівномірними за чисельністю населення. Міста Бремен, Берлін та Гамбург є окремими федеральними землями. Згідно з рис. Ж.1, у 2023 році Гамбург мав найбільший ВВП на душу населення 111702 євро. Далі йдуть Гессен – 97753 євро, Баварія – 97546 євро, Баден-Вюртемберг – 95399 євро та Бремен 88202 євро. Найнижчим показником на душу населення володіють Тюрингія – 74152 євро, Саксонія – 75060 євро, Мекленбург-Передня Померанія – 77900 євро та Саар – 78291 євро (Додаток Ж). На противагу темпу економічного росту, східнонімецькі землі залишаються позаду в даному аспекті та потребують додаткових інвестицій для збільшення ВВП.

Щодо рівня безробіття, то лідером є Бремен – 10,6%; Берлін – 9,1%; Мекленбург-Передня Померанія – 7,7%; Саксонія-Ангальт – 7,5% та Гамбург – 7,4%. Визначним є те, що усі міста-землі мають вищий рівень безробіття за загальнонімецький 6,43% (Додаток К).

Індекс споживчих цін є важливим економічним індикатором економічної ситуації у регіонах, він показує зміну рівня цін на послуги та товари певного переліку для населення. Дослідивши індекси споживчих цін федеральних земель за 2023 рік, взявши за базовий 2020 рік, зафіксовано, що Мекленбург-Передня Померанія є лідером з показником 118,1; Бранденбург – 117,9; Бремен – 117,8;

Тюрингія – 117,8 та Саксонія – 117,5. Найнижчі показники у Гамбурга – 115,2; Саару – 115,5 та Шлезвіг-Гольштейна – 116,0 (Додаток К).

У 2023 році структура ВВП Німеччини демонструє чітке розмежування між провідними, середніми та менш розвиненими регіонами. Лідерами за часткою у ВВП, згідно з рис. Ж.2, є Північний Рейн-Вестфалія 20,4%, Баварія 18,6% та Баден-Вюртемберг 14,9%. Ці регіони мають потужну індустріальну базу, розвинуту інфраструктуру та значний інноваційний потенціал, що дозволяє їм домінувати в економіці країни. Баварія та Баден-Вюртемберг виграють від високого рівня технологічних інновацій і концентрації таких галузей, як автомобілебудування та машинобудування, тоді як Північний Рейн-Вестфалія завдячує своєму лідерству насиченістю промислових і логістичних хабів. Аутсайдерами залишаються Бремен 1,0%, Саар 1,0%, Мекленбург-Передня Померанія 1,4%, Саксонія-Ангальт 1,9% та Тюрингія 1,8% (Додаток Ж). Особливим є приклад Саару, який залежить від металургії, що стикається зі структурними змінами у зв'язку з переходом ЄС на «зелену» економіку.

Порівнюючи показники змін ВВП у першій половині 2024 року, можна відзначити, що він зростає в усіх землях, найбільше — у Мекленбург-Передній Померанії +6,4%, Гамбурзі +5,4%, і Берліні +5,0%. Мекленбург-Передня Померанія завдячує збільшенню доданої вартості у виробничому секторі та відкриттям нового терміналу скрапленого газу в Лубміні [55].

Якщо порівняти реальний ВВП, то Мекленбург-Передня Померанія також залишається лідером з показником 3,1%; Гамбург 2,2% та Шлезвіг-Гольштейн 1,1%. Водночас багато земель стагнуть, наприклад Баден-Вюртемберг -1,3% і Тюрингія -1,2%. Бремен, Саксонія, Баварія та Бранденбург також зафіксували падіння економічного росту. Загалом німецька економіка зростає в номінальному ВВП на 3,6%, однак в реальному ВВП зафіксовано спад 0,2%.

Важливим є також дослідження зовнішньоекономічного розвитку економіки німецьких регіонів, щоб зрозуміти їхню роль у міжнародній торгівлі та участі у глобальних виробничих і логістичних ланцюгах. Такий аналіз дозволяє оцінити внесок кожного регіону у формування національного експорту

та імпорту, а також виявити галузі, що мають найбільший потенціал для економічного зростання.

Загалом лідерами у частці структури експорту і імпорту ФРН у 2023 році є Баден-Вюртемберг, частка якого складає 21% (251,9 млрд євро) у загальному експорті та 17% (228,9 млрд євро) у загальному імпорті Німеччини; та Баварія з 19% (228,9 млрд євро) у загальному експорті та 18% (241,2 млрд євро) у загальному імпорті, їх зовнішньоекономічне сальдо є позитивним (Додаток 3). Крім того, дані землі є учасниками одночасно двох макрорегіональних стратегій - Дунайського та Альпійського регіонів, що може підкреслювати ефективність регіональної політики через систему макрорегіонів ЄС.

Лідером у структурі експорту, згідно з рис. 3.1, також є Північний Рейн-Вестфалія з часткою 19% та обсягом 231,5 млрд євро, також високою часткою володіють Нижня Саксонія – 8% (100,8 млрд євро) та Гессен – 7% (81,9 млрд євро). Найбільшим експортером серед східнонімецьких земель є Саксонія, яка займає 9 місце з часткою 4% та обсягом 50,4 млрд євро. Найнижчими частками володіють Мекленбург-Передня Померанія 1% (9,9 млрд євро), Берлін – 1% (16,8 млрд євро) та Тюрингія – 2% (18,7 млрд євро) (Додаток 3).

Щодо структури імпорту, то, згідно з рис. 3.2, перші позиції займають: Північний Рейн – Вестфалія з часткою 22% (288,6 млрд євро); Баварія – 18% (241,2 млрд євро); Баден-Вюртемберг – 17% (228,9 млрд євро) та Нижня Саксонія – 10 % (131,2 млрд євро). Саксонія знову займає найвище місце у структурі імпорту серед східнонімецьких земель з часткою 6% та обсягом 36,3 млрд євро. Найменшими імпортерами є Мекленбург-Передня Померанія з часткою 1% та обсягом 9,2 млрд євро; Саар – 1% (17,5 млрд євро) та Бремен – 1% обсяг 17,9 млрд євро (Додаток 3).

В аналізі ЗЕД вагомим є показним сальдо ЗТО, позитивне сальдо ЗТО спостерігається в таких регіонах, як Баден-Вюртемберг 22,9 млрд євро, Саксонія 14,1 млрд євро, Рейнланд-Пфальц 14 млрд євро, Бремен 3,9 млрд євро та Мекленбург-Передня Померанія 0,7 млрд євро. Лідерство Баден-Вюртемберга зумовлене розвиненим автомобілебудуванням, машинобудуванням і експортом

високотехнологічної продукції. Саксонія завдяки напівпровідниковій промисловості та машинобудуванню забезпечує значний позитивний торговий баланс, а Бремен — завдяки порту, що сприяє інтенсивному експорту. Водночас значний дефіцит ЗЕД характерний для Північного Рейну-Вестфалії -57 млрд євро, Гессена -41,2 млрд євро та Нижньої Саксонії -30,5 млрд євро. Гамбург -19,7 млрд євро, Баварія -12,3 млрд євро та Шлезвіг-Гольштейн -5,2 млрд євро.

Для узагальнення економічних індикаторів ефективності регіонів Німеччини було проведено ранговий аналіз, на основі якого побудована картосхема ранжування федеральних земель за рівнем економічного розвитку (Додаток К). До регіонів з найвищим рівнем економічного розвитку потрапили: Баварія з сумою рангів 93, Баден-Вюртемберг 92, Гессен 89, Нижня Саксонія 79 та Північний Рейн-Вестфалія 77. До регіонів з високим рівнем економічного розвитку належать Гамбург сума рангів 68, Рейнланд-Пфальц 65 та Шлезвіг-Гольштейн 58. До регіонів з середнім рівнем економічного розвитку належать Бранденбург рангова сума 55, Берлін 53, Саксонія 50 та Саар 41. До найменш економічно розвинених регіонів за ранговою оцінкою належать Тюрингія сума рангів 35, Саксонія-Ангальт 35, Бремен 32 та Мекленбург Передня-Померанія 27. Особливо Мекленбург-Передня Померанія демонструє низькі результати через відсутність індустріального потенціалу (Додаток К).

Ранговий аналіз, проведений на основі основних економічних індикаторів, дозволив виявити суттєві відмінності у рівнях економічного розвитку між федеральними землями Німеччини. До найрозвиненіших регіонів належать Баварія і Баден-Вюртемберг, які демонструють лідерство завдяки високим показникам ВВП, значним обсягам експорту і низькому рівню безробіття. Їхній успіх пояснюється зосередженістю на високотехнологічних галузях, таких як автомобілебудування, машинобудування та промислові інновації. Саксонія посідає середнє місце, що зумовлено сильними показниками експорту та зростанням ВВП, але порівняно високим рівнем безробіття і меншими обсягами ВВП на душу населення. Це свідчить про значний потенціал регіону в умовах подальшого розвитку інновацій та інфраструктури.

2.2. Оцінка економіки Вільної Держави Саксонія

Економічний розвиток Саксонії сьогодні ґрунтується на поєднанні традиційних галузей промисловості та інноваційних секторів, хоча як одна з східнонімецьких земель, вона пройшла тернистий шлях перебудови економіки, реструктуризації підприємств, перехід до ринкових відносин та інтеграції в німецьку економічну систему. Особливе значення мали реформи, спрямовані на модернізацію інфраструктури, залучення інвестицій та розвиток малого і середнього бізнесу. Саксонія змогла зберегти промислову базу, водночас активно впроваджуючи інновації у сфери мікроелектроніки, машинобудування та відновлюваної енергетики. Один з найуспішніших шляхів розвитку для східнонімецьких земель – підтримка інновацій.

Згідно з дослідженням, Саксонія успішно адаптується до сучасних викликів завдяки диверсифікації економіки, особливій ролі малого і середнього бізнесу, а також стратегічному підходу до інноваційної політики [27]. Разом із цим, регіон стикається з такими викликами, як демографічний спад і нерівномірний розвиток, які потребують комплексного підходу до вирішення.

Економіка Саксонії є залежною від європейських фондів та інвестицій, у 2024 році продовжує отримувати мільярдні інвестиції у виробництво мікрочипів, а це дозволяє збільшити конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Позитивні економічні зрушення підтверджуються стабільним збільшенням ВВП у 2024 році, що свідчить про ефективність регіональних інвестиційних програм та співпраці з іншими федеральними землями. Водночас зберігаються виклики, зокрема старіння населення та брак кваліфікованої робочої сили, що ускладнює економічну реструктуризацію. Разом з тим, можна визначити значну залежність економіки землі від динаміки світових і європейських ринків, а також від цілеспрямованих інвестицій у напівпровідникову промисловість і технологічні стартапи. Основні акценти зроблені на підтримці малого та середнього бізнесу, модернізації інфраструктури та створенні робочих місць у високотехнологічних сферах.

Аналізуючи ріст регіонального ВВП Саксонії за поточними цінами за період 2013-2023 роки, згідно з рис. Л.1 ми можемо бачити ріст з 104,14 млрд євро до 155,92 млрд євро, сукупно ріст склав 66,76%. Середньорічний приріст склав 4,0%, найбільший зафіксований у 2022 році + 8%, єдиний спад відбувся у 2020 році – 1,3% і був викликаний пандемією коронавірусу, щодо першого півріччя 2024 року, ріст ВВП – 3,4%, середньонімецький показник приросту 3,6%; якщо оцінити реальний ВВП, то фіксується спад 0,7 % в Саксонії та 0,2 % загалом по країні. Саксонський ВВП на душу населення за досліджуваний період збільшився з 25724 євро у 2013 році до 38143 євро в 2023 році (Додаток Л).

Розглядаючи структуру ВВП та ВДВ за концепцією секторів економіки, то первинний сектор (сільське господарство, лісництво та рибальство) складає, станом на 2023 рік лише 1%. Хоча в останні роки дана частка збільшилася за рахунок інвестицій сільськогосподарського фонду ЄС. Для високорозвинутих економік, важливою є частка сфери послуг, саме вона забезпечила 67% економіки Саксонії. Згідно з рис. М.2, частка промисловості складає 32% і вона є важливою частиною економіки Саксонії (Додаток М). Частка податків на продукти за вирахуванням субсидій на продукти у структурі ВВП зросла з 10,5 млрд євро 2013 рік до 13,4 млрд євро 2023 рік.

Обсяг ВВП та ВДВ промислового сектору економіки, згідно з рис. М.1, зріс з 27,5 млрд євро у 2013 році до 45,8 млрд євро у 2023 році. У межах промисловості переробна промисловість зафіксувала зростання з 16,9 млрд євро 2013 рік до 26,5 млрд євро 2023 рік (Додаток М). Однак, промисловий сектор Саксонії продемонстрував значний спад у 2024 році, так за період з січня по серпень обсяг вхідних замовлень скоротився загалом на 10,7% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Особливо постраждали внутрішні замовлення, зафіксувавши спад на 12,3%, тоді як вхідні замовлення з-за кордону впали менш різко - на 8,8%. Загальний товарообіг галузі впав на 6,4%, причому внутрішній товарообіг постраждав більше на -9,6%, ніж зовнішній лише -1,9% [1]. Основними причинами цього падіння є зміна структури попиту та невизначеність на світових ринках, зокрема, через геополітичну напруженість та

зростання цін на енергоносії. Залежність саксонського промислового сектору від експортних поставок також вплинув на ситуацію, оскільки коливання в міжнародних ланцюгах поставок негативно позначилися на продажах.

Щодо найважливішого сектору саксонської економіки, сфери послуг, то ВВП та ВДВ у секторі послуг зросла з 65,1 млрд євро 2013 рік до 95,2 млрд євро 2023 рік. Зростаюче значення третинного сектору відображає структурні зміни в економіці Саксонії та характеризує економіку регіону як постіндустріальну. Щодо структури даного сектору, то станом на 2023 рік: 29% складають торгівля, транспорт, громадське харчування, інформація та комунікації; 31% операції з нерухомістю, житлові, фінансові та бізнес-послуги; найбільше 40% державні та інші постачальники послуг, освіта і наука, охорона здоров'я.

Переважаючий високотехнологічний продукт, створення інформаційних технологій, інвестиції в економіку знань, НДДКР, ІТ-кластери та технопарки може в сукупності виділятися як четвертинний сектор економіки Саксонії, яка базується на знаннях. Зростання частки даного сектору може кардинально змінити майбутній розвиток регіону за рахунок додаткових інвестицій в дану сферу, Саксонія має шанс стати європейським лідером «економіки знань», будуючи на її основі економічну стратегію розвитку та розвиваючи міжнародні зв'язки експорту та імпорту специфічних послуг та товарів, що вже не потребують інфраструктури, витрат на транспортування та близькості до кордонів, а миттєві угоди в інтернеті та віртуальному просторі.

Будівельна галузь також перебуває в кризовому становищі, загальний оборот впав на 3,6% за 1 півріччя 2024 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Водночас спостерігалось помірне зростання вхідних замовлень на 1,2 %. Кількість працівників в основному будівельному секторі скоротилась на 2,6%

Загалом, рівень безробіття демонструє поступове зниження протягом останнього десятиліття, це свідчить про покращення економічної ситуації в регіоні. У 2012 році рівень безробіття становив 9,4%, що було пов'язано з уповільненням економічного розвитку після світової фінансової кризи. До

2018 року рівень безробіття зменшився до 5,5%, це стало можливим завдяки активному розвитку високотехнологічних галузей і залученню інвестицій у місцеву економіку. Згідно з рис. Л.2, у 2020 році через пандемію, рівень безробіття підвищився до 6,2%, у 2023 році рівень безробіття знизився до 5,6% (Додаток Л). Щодо поточного року, то саксонський ринок праці залишався в основному стабільним до серпня 2024 року. Кількість безробітних дещо зросла на 1,1%, тоді як у деяких секторах, зокрема в промисловості, збільшилася кількість короткострокових робочих місць (+28,3%). Це свідчить про структурні зміни в економіці, оскільки компанії реагують на мінливі ринкові умови. Показники зайнятості в більшості секторів залишилися стабільними.

Рівень споживчих цін в Саксонії за 1 півріччя 2024 року зріс на 2,9%, що відповідає загальнонаціональному рівню інфляції. Особливо відчутно зросли ціни на енергоносії +2,8 % та продукти харчування +0,8 %.

Туристична галузь у Саксонії демонструє стійке відновлення. Кількість подорожуючих з ночівлею до серпня 2024 року зросла на 1,9%, що підкреслює привабливість регіону як туристичної дестинації, яка є поєднанням вишуканого бароко та унікальної природи. Особливо важливим є продовження співпраці з іншими регіонами Німеччини та розвиток «зеленого» туризму.

Зовнішньоекономічна діяльність є надзвичайно важливою для економіки Саксонії, що забезпечує як надходження ресурсів, так і продаж товарів та послуг. У 2023 році Саксонія займає не перші місця у структурі експорту та імпорту ФРН. Щодо експорту, частка Саксонії становила приблизно 4% від загального експорту Німеччини. Щодо імпорту, Саксонія також займає 7 позицію, становлячи близько 3% від загального імпорту Німеччини (Додаток 3).

Згідно з рис. Н.1, за період з 2013 по 2023 рік обсяг експорту поступово зростав, починаючи з 31,4 млрд євро у 2013 році до 50,4 млрд євро у 2023 році, загальний ріст склав 62,3% (Додаток Н). Наприкінці досліджуваного періоду експорт значно перевищив рівень імпорту. Щодо імпорту, також спостерігався зростаючий тренд, хоча в меншому темпі порівняно з експортом. Від 2013 до 2023 року імпорт збільшився з 18,9 млрд євро до 36,3 млрд євро, у відсотковому

відношенні приріст становив 52,4% (Додаток Н). Найбільший приріст імпорту спостерігався між 2020 і 2021 роками і склав +22,6%. Зовнішньоторговельний оборот за період 2013-2023 років зріс з 50,4 млрд євро до 86,7 млрд євро, приріст становив 58,2% (Додаток Н). Варто зазначити, що співвідношення експорту та імпорту залишалось позитивним, що забезпечувало Саксонії активне позитивне торговельне сальдо. Така тенденція підкреслює сильні позиції регіону у зовнішній торгівлі, навіть на тлі глобальних економічних викликів, включаючи порушення ланцюгів постачання та зростання енергетичних витрат. Хоча у 2023 році експорт перевищив імпорт на 14,15 млрд євро, згідно з рис. Н.2, проте коефіцієнт покриття імпорту експортом становить 139,02. Існує тенденція до його зниження, особливо коливання зафіксовано в останні роки 136,12 - 150,97, максимум був зафіксований у 2014 році та становив 174,17 (Додаток Н).

Щодо експортної квоти, яка визначає відношення обсягів експорту до ВВП, то вона мала змінні тенденції. У 2013 році вона складала 30,18% і зросла до 33,86% у 2017 році, що свідчить про посилення ролі експорту в економіці регіону. Однак у 2020 році через пандемію знизилася до 28,65%, відновлення спостерігалось у 2022 році, коли квота досягла 36,39%, це стало найвищим показником за період, однак у 2023 році вона скоротилася до 32,32% (Додаток Н). Зміна експортної квоти свідчить про вплив глобальних і регіональних чинників на виробництво й збут саксонської продукції. Тоді, як імпортна квота зросла з 18,23% у 2013 році до 23,25% у 2023 році (Додаток Н). Максимальний показник був зафіксований у 2022 році 24,10%, що пояснюється зростанням цін на сировину та енергоносії. Сальдо ЗТО, виражене у відсотках від суми експорту й імпорту, демонструє переважання експорту над імпортом. Згідно з рис. Н.2, у 2013 році сальдо становило 24,68%, після чого поступово знижувалося, досягнувши мінімуму у 2020 році 15,30. Зростання у 2022 році до 20,31% свідчить про відновлення значимості експорту, однак у 2023 році показник знову знизився до 16,32% (Додаток Н). Коливання показників ЗЕД є абсолютно нормальними, зважаючи на зміну кон'юнктури світових ринків.

У 2023 році Саксонія активно здійснювала зовнішньоекономічну діяльність з країнами, які є її ключовими торговельними партнерами. Основними партнерами у сфері експорту для Саксонії є Китай, США, Сполучене Королівство, Польща, Чеська Республіка та інші. Згідно з рис. О.1, Китай займає важливе місце зі значним обсягом експорту товарів на суму понад 6,4 мільярда євро, що свідчить про високу залежність від цього ринку. Значними торговельними партнерами є США з обсягом експорту 4,6 млрд євро, Сполучене Королівство – 3,9 млрд євро, Польща – 2,7 млрд євро та Чехія – 2,6 млрд євро (Додаток О).

Щодо імпорту, найбільшими постачальниками для Саксонії, згідно з рис. О.2, є Китай з 4,4 млрд євро або 12% в загальній структурі, Чеська республіка – 4,1 млрд євро або 12%, Польща – 3,2 млрд євро або 9%, Угорщина – 2,4 млрд євро або 7% (Додаток О).

Експорт до Франції становить 2,52 млрд євро, а до Італії — 2,02 млрд євро, що переважає над імпортом (1,48 млрд євро та 1,57 млрд євро відповідно). Нідерланди та Австрія демонструють високий рівень збалансованості торгівлі. Експорт до Нідерландів становить 1,78 млрд євро, а імпорт — 2,14 млрд євро. Для Австрії обсяги експорту та імпорту майже рівні (1,60 млрд євро проти 1,53 млрд євро), що вказує на партнерські відносини. Серед азійських партнерів значні показники демонструють Тайвань (1,83 млрд євро експорту та 780 млн євро імпорту) та Південна Корея (1,07 млрд євро експорту при лише 178 млн євро імпорту), що свідчить про великий попит на високотехнологічну продукцію з Саксонії (Додаток О).

ЗЕД Саксонії демонструє високу орієнтацію на експорт до технологічно розвинених країн і збалансований імпорт, що сприяє розвитку інтегрованих виробничих ланцюгів та зміцненню регіональної економіки.

Можливості до покращення полягають у розвитку співпраці з іншими країнами ЄС, а також в укріпленні торговельних зв'язків з економіками, що розвиваються в Азії та Північній Америці. Важливо розглядати можливості для диверсифікації експортних ринків і розширення імпортних джерел, щоб

зменшити залежність від обмеженого кола партнерів і забезпечити стабільність у міжнародній торгівлі. Цікавим є результат з Чеською Республікою, адже не зрівняний розмір чеської та китайської економік не став на заваді зовнішній торгівлі з Саксонією та лідерству Чехії на саксонському ринку.

Щодо товарної структури зовнішньої торгівлі, згідно з рис. П.1, можна чітко побачити високотехнологічні галузі у структурі експорту, а саме 40% автомобілебудування (20,37 млрд євро), 12% машинобудування (6,24 млрд євро), 10% прилади для обробки даних, електронна та оптична продукція (5,13 млрд євро), 10% електричне обладнання (2,71 млрд євро) та 5% хімічна продукція (2,69 млрд євро) (Додаток П). Основною імпоротною категорією, згідно з рис. П.2, є електричне обладнання 15% — 5,59 млрд євро, що відображає потребу в технологічних компонентах для місцевого виробництва. Високі показники імпорту також спостерігаються у автомобілів і їх частин 15% (5,49 млрд євро). Інші значні імпортні категорії включають прилади для обробки даних, електронну та оптичну продукцію 14% (5,09 млрд євро), машини 8% (3,08 млрд євро) та хімічну продукцію 7% (2,43 млрд євро), що забезпечують регіон необхідними ресурсами для виробництва і споживання (Додаток П). Імпорт металів (2,04 млрд євро) переважає експорт (1,36 млрд євро), що вказує на потребу в сировині для виробничих процесів. Проте, такі сектори, як продукти харчування та корми, мають збалансовані показники, що свідчить про високий рівень самозабезпечення (Додаток П).

Експортно-імпортна структура Саксонії вказує на її залежність від високотехнологічного виробництва та міжнародної торгівлі. Автомобільний і машинобудівний сектори забезпечують позитивне сальдо торгівлі, тоді як імпорт електронного обладнання та компонентів є критичним для підтримки власного виробництва. Водночас, диверсифікація товарних груп допомагає зменшити ризики від економічної нестабільності в окремих секторах. Це характеризує регіональну та економічну структуру землі як промислово розвинену, адже більшість товарів експорту становлять галузі з високою доданою вартістю та капіталомісткі виробництва у інтелектуальному та інноваційному плані. Це

позитивно впливатиме на формування нової регіональної політики, яка поєднана з конкурентоспроможними галузями та виокремленням територіальних переваг.

2.3. Розвиток економіки Вільної Держави Саксонія в системі регіональних взаємозв'язків країни

Економічний розвиток в умовах глобалізації неодмінно залежить від кількості та якості регіональних взаємозв'язків як в середині країни так і за кордоном. В цьому плані, уряд Саксонії ефективно розвиває партнерства з німецькими федеральними землями та бере участь в транскордонній співпраці з Польщею та Чехією, а також активно розбудовує «єврорегіони». Інтернаціоналізація виступає основним напрямом підвищення економічного благополуччя, спираючись на спільній візії розвитку, підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Особливим є фінансування регіонального розвитку Саксонії через систему солідарного внеску, що сплачується платниками податків для відновлення східних земель.

Саксонська економіка також залежить від регіональних взаємозв'язків, оскільки її передові галузі це високотехнологічне виробництво, ІТ-сфера, а також виробництво напівпровідників.

Саксонія активно розвиває не лише міжнародну співпрацю, але й внутрішньодержавну, укладаючи партнерські угоди з федеральними землями. Найбільш важливими є західнонімецькі високорозвинені землі в плані економічного співробітництва, однією з таких є Баден-Вюртемберг, адже після об'єднання Німеччини, Баден-Вюртемберг направив до Саксонії фінансову допомогу та фахівців з відбудови. Тісна співпраця з Саксонією дозволяє реалізувати більшу додану вартість у сфері цифровізації та синергію в ІТ-сфері. Основним проектом співпраці є OZG Hub, за кошти федерального бюджету буде створено онлайн-платформу, на якій можна буде паралельно розробляти адміністративні послуги та надавати їх у користування в усіх федеральних землях [2]. Співпраця між Саксонією та Баден-Вюртембергом вже багато років є

надійною та стабільною, зазначмо, що відсутність спільного кордону не є перепорою для спільної роботи в цифровізованому та глобалізованому світі.

Баварія як одна з передових економічних земель Німеччини теж активно співпрацює заради розвитку саксонської економіки. Метою співробітництва є інтенсифікація транскордонних досліджень, особливо у сфері штучного інтелекту [53]. В той час, обидві землі є фінансово стабільними і мають найнижчий показник боргу на душу населення серед усіх німецьких земель. Разом з тим, завдяки німецьким центрам високих технологій у Мюнхені та Дрездені, вони є домівкою для ключових галузей майбутнього. Водночас обидві землі повинні компенсувати передбачувану втрату енергетичної потужності, зокрема, в Баварії - шляхом поступової відмови від атомної енергетики, а в Саксонії - шляхом поступової відмови від вугільної генерації, в цьому має допомогти європейський ФСП. Угода про співпрацю включає в себе спільні інтереси у сферах економіки, енергетики, транспорту та освіти, а також створення робочої групи з питань федералізму та диджиталізації [3]. Розвиток економіки «знань» та бізнес-сфери завтрашнього дня, від мікросхем до сучасного електричного автомобілебудування та авіаційної промисловості є особливо важливою у питанні співпраці.

Історично важливим для Дрездена як столиці Саксонії є співпраця з Гамбургом «об'єднанні Ельбою» [20]. Вагомим є партнерство між науковими установами, що займаються дослідженнями у сфері водного господарства та відновлення Ельби.

Інтенсивна розбудова регіональних зв'язків Саксонії також включає в себе кооперацію з землею Північний Рейн-Вестфалія. Землі стають провідними європейськими регіонами з розробки та застосування штучного інтелекту, хоча і переживають структурні зміни внаслідок закриття видобутку вугілля. Позитивні зміни вже успішно розпочалися у вугільному басейні Рейнської області, а також у саксонських частинах вугільного басейну, а для продовження економічного росту цих регіонів в рамках співпраці необхідно підвищити привабливість буровугільних регіонів і створити нові, надійні робочі [9].

Туризм є важливим економічним фактором для Саксонії, саме тому 1 серпня 2024 року між Саксонією та Мекленбург-Передня Померанією було підписане партнерство у сфері розвитку туристичної галузі та збереження світової спадщини. Відгалуженням договору є розвиток інновацій, спільне завдання на даний момент - максимально перевести енергопостачання на відновлювані джерела енергії, тому дослідження в рамках кооперації стануть чудовою можливістю для безпечного, сталого та сприятливого енергопостачання в Німеччині у довгостроковій перспективі [37]. Економічний ріст завдяки даному партнерству дозволить збільшити не лише обсяги туристичних потоків, але й сприятиме створенню нових робочих місць у сфері туризму та інновацій.

Особливістю Саксонії та Бранденбургу є проживання на їх території слов'янського народу лужичанів. З економічної точки зору кооперація стосується, зокрема, Верхньої та Нижньої Лужиці, оскільки вони зазнають транскордонного впливу від поступової відмови від виробництва електроенергії з бурого вугілля та структурних змін, що в свою чергу може призвести до міграції та зникнення унікальних традицій. Саксонія і Бранденбург підтверджують свою готовність укласти угоду з федеральним урядом про спільне фінансування Фонду для лужицького народу на період з 2026 року та створення культурного регіону «Лужиця», що допоможе в туристичному та культурному розвитку регіонів [44]. Культурні ініціативи є такими ж важливими як створення ІТ-кластерів та високотехнологічних підприємств, оскільки вони сприяють збереженню національної ідентичності, залученню туристів і підвищенню інвестиційної привабливості регіонів.

Співпраця з Бранденбургом та Мекленбург-Передня Померанією представлена як в національному так міжнародному рівні. Партнерство «Одер» разом з Польщею, метою цієї транскордонної ініціативи є створення ефективної регіональної мережі, яка тісніше пов'яже регіони з точки зору інфраструктури та перетворить його на динамічний економічний регіон, який співпрацює у якомога більшій кількості сфер. Дана кооперація активно розвиває співпрацю в сферах економіки, кластерів та інновацій, а також особливо важливим є питання зміни

клімату та впровадження «зелених» ініціатив. Актуалізується питання зменшення бюрократичних та економічних проблем для переїзду в Польщу багатьох німецьких малих і середніх підприємств в рамках партнерства. [38]. Також існують двосторонні угоди про співпрацю Саксонії та Польщі для розвитку регіонів Lubuskie та Dolny Śląsk. Особливим у співпраці з Польщею є узгодженість у питанні майбутньої відбудови України.

Уряд Саксонії разом із Саксонією-Ангальт та Бранденбургом спільно просунули закон про інвестиції для зміцнення вугільних регіонів [52]. Надзвичайно важливим є те, щоб дані 40 млрд євро допомогли у розвитку та економічному зростанню вугільнодобувних регіонів.

Спільні проблеми перебудови економіки та розвитку регіонів об'єднують Саксонію ще з однією східнонімецькою землею Тюрингією, як колишні регіони НДР, вони пройшли шлях трансформації від планової до ринкової економіки, долаючи виклики реструктуризації, модернізації інфраструктури та інтеграції у федеральну систему Німеччини. Співпраця базується на просуванні спільних ініціатив в галузях фінансування економік східнонімецьких земель для вирівнювання їх регіонального розвитку. Потенціал зростання, перш за все визначається, малим і середнім бізнесом, який повинен бути розвинений за рахунок цілеспрямованого сприяння науково-дослідницькій діяльності [45].

Також існує об'єднане партнерство Саксонії, федеральних земель, ЄС та інших країн. Пілотний проект «Партнерства для регіональних інновацій», спільна ініціатива Європейської Комісії та Комітету регіонів. Учасники пілотного проекту можуть обмінюватися найкращими практиками, спільно розробляти та тестувати інструменти для мобілізації різних джерел фінансування та пов'язувати регіональні та національні програми з ініціативами ЄС щодо «зеленого» та цифрового переходу. Ці партнерства стануть частиною нового Інноваційного порядку денного для Європи [21].

Міжнародні регіональні зв'язки є не менш важливими для економіки регіону, оскільки також допомагають у зовнішньоекономічній діяльності, саме тому уряд Саксонії шукає партнерів як на транскордонному, так і на

європейському рівні. Визначною є співпраця з Бретанню, яка охоплює багато сфер, зокрема економіка, освіта, культура, регіональне планування, навколишнє середовище і наукові дослідження. Підписання Аахенського договору в 2019 році між Францією та ФРН посилить кооперацію та інтеграцію двох держав [35]. Регіональні зв'язки з Чехією є надзвичайно важливими для економіки Саксонії, адже Саксонія є п'ятим найбільшим торговельним партнером для Чеської Республіки, тоді як Чехія для є другим найбільшим торговельним партнером Саксонії [66, с. 236]. Економічний розвиток обох регіонів, імовірно, сприяв зростанню обсягів торгівлі, чому також посприяла галузева спеціалізація, особливо у виробничих секторах. Торгівля активізувалася завдяки інтеграції постачальницьких ланцюгів і географічній близькості регіонів [66, с. 237]. Процес регіоналізації економічних зв'язків наглядно демонструється у єврорегіонах, а саме «ELBE/LABE» та «Erzgebirge/Krušnohoří», їхня мета – всебічний розвиток регіонів та добросусідство. Унікальною категорією співпраці є впровадження принципу глокалізації для прикордонних регіонів, для підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств [66, с. 238].

Регіональні взаємозв'язки беззаперечно забезпечують Саксонії економічний ріст, а також сприяють інноваційному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності та інтеграції у європейський простір.

РОЗДІЛ 3

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІКИ

3.1. Європейська стратегія розвитку регіонів

В процесі розвитку ЄС окрім питання політичної та економічної інтеграції, виникає також проблема вирівнювання регіональних диспропорцій. Сама ідея створення була також в гармонізації загальноєвропейського розвитку, а співробітництво в ключових сферах допомагало в швидкому післявоєнному відновленні та формування ядра для майбутнього розширення.

В фундаменті європейської інтеграції, Римському договорі 1957 року, вперше зафіксована мета гармонізації економіки Європи. Спочатку розбіжності в рівнях економічного розвитку між регіонами шести країн-засновниць Європейського Співтовариства були відносно невеликими. Діяв лише Європейський соціальний фонд, який надавав допомогу працівникам реструктуризованих галузей, а також підтримку мобільності для тих, хто шукав роботи. Однак перше розширення в 1973 році і, перш за все, рецесія, викликана першою нафтовою кризою 1974 року, вплинули на дев'ять країн Європейського економічного співтовариства. Надалі у 1981 році до нього приєдналася Греція, а вже в 1986 році Португалія та Іспанія. Зростаюча нерівність регіонального розвитку всередині ЄЕС призвела до створення Європейського фонду регіонального економічного розвитку, який відповідав за перерозподіл частини бюджету на користь менш заможних регіонів [28].

У 1992 році Маастрихтський договір вніс значні зміни в регіональну політику. Було створено новий інструмент - Фонд згуртування, який спочатку мав на меті фінансування транспортної інфраструктури в чотирьох найбільш бідніших на той час країнах ЄС (Іспанії, Португалії, Ірландії та Греції), а також нову інституцію, що представляє місцеві органи влади в державах-членах: Європейський комітет регіонів [28]. Розширення ЄС 2004 та 2007 року було унікальним, вперше до нього приєдналися колишні держави соціалістичного

блоку, що поглибило диспропорції всередині союзу, регіони цих країн користувалися найвищою підтримкою структурних фондів. На сьогодні європейська стратегія розвитку регіонів першочергово складається з структурних фондів та територіальних стратегій (Interreg). Перш за все це спрямовано на досягнення регіональної рівності, економічного зростання, стимулювання розвитку інновацій, цифровізації та трансформації цифрової економіки; досягнення кліматичної нейтральності. Також дана стратегія трансформувалася і включає в себе актуальні виклики глобальної нестабільності.

Основним інструментом європейської регіональної стратегії є ЄФРР, фінансування якого спрямоване на зменшенні диспропорцій розвитку між регіонами та покращенні умов життя в найменш розвинених регіонах. Зміцнення ринку праці, регіональної економіки та інтенсифікація територіального співробітництва є основними цілями фонду. Також в період 2021-2027 років 8 % бюджету спрямовано на підтримку міського розвитку [17].

Фонд згуртування спрямований на підтримку країн-членів із ВНД на душу населення менше 90 % середнього рівня ЄС. Основними напрямками його фінансування є екологічні проекти, сприяння сталому розвитку, енергоефективність, відновлюваних джерел енергії, а також розвиток транспортної інфраструктури. Очікується, що 37% бюджету сприятиме досягненню екологічних цілей ЄС [34].

Європейський соціальний фонд + підтримує політики зайнятості та освіти, структурних реформ та соціальної інтеграції у державах-членах [42]. Питання соціальної нерівності гостро посилилася з розширенням ЄС на країни колишнього комуністичного блоку.

Фонд справедливого переходу спрямований на підтримку регіонів, що постраждали від соціально-економічних ефектів переходу до кліматичної нейтральності. Загальний бюджет на поточний період становить 17,5 млрд євро. [19]. Особливо важливим є для німецьких вугільнодобувних та промислових регіонів, тому що, фондом передбачено фінансування ініціатив із перекваліфікації працівників.

Зростаюча потреба в подоланні нерівностей регіонального розвитку, особливо після COVID-19 вимагала від 27 держав-членів ЄС збільшили бюджет політики згуртування до 392 млрд євро в період 2021-2027 років. Ця сума розподілена між інвестиціями в робочі місця та зростання (ЄФРР, ЄСФ+, ФСП, Фонд згуртування 369 млрд євро), європейським територіальним співробітництвом (Interreg 9 млрд євро) та інструментами ЄС і технічною допомогою, якими керує Європейська Комісія (2,5 млрд євро) [41]. Новими проблемами у формуванні фондів згуртування після Brexit також стали питання міграційної кризи та перерозподіл коштів на користь середземноморських країн [4, с. 53]. Варто зауважити, що фінансування ЄФРР та ЄСФ+ надається відповідно до системи NUTS 2, яка поділяє 240 визначених регіонів ЄС на різні категорії: менш розвинені, перехідні та більш розвинені. Більша частина коштів спрямовується туди, де їх найбільше потребують: у регіони з ВВП на душу населення, нижчим за 75% від середнього показника по ЄС, відповідно до NUTS 2. До таких регіонів відносять країни Східної Європи, Балкани, південь Іспанії, Італії та Португалії (Додаток Р).

Регіональна політика ЄС тісно переплітається з системою соціально-економічної класифікації регіонів NUTS, вона є ієрархічною системою що складається з трьох рівнів: NUTS 1 (великі соціально-економічні регіони); NUTS 2 (базові регіони, для впровадження регіональної політики) та NUTS 3 (малі регіони, для проведення специфічних досліджень). Так номенклатура NUTS 2024, яка чинна з 1 січня 2024 року, включає 92 регіони 1 рівня, 244 регіони 2 рівня та 1165 регіонів 3 рівня [39]. Дана система допомагає уніфікувати європейську статистику, полегшати соціально-економічний аналіз на рівні регіонів та гармонізувати регіональну стратегію на усіх рівнях, наприклад для оцінки ефективності міської стратегії ЄС, поруч з NUTS, Євростат створив LAU – локальні адміністративні одиниці (муніципалітети та комуни).

Поруч з європейськими структурними фондами, надзвичайно важливими є територіальні стратегії Interreg, яка має чотири напрямки діяльності: транскордонне співробітництво (Interreg A), транснаціональне співробітництво

(Interreg B), міжрегіональне співробітництво (Interreg C) та співробітництво між віддаленими регіонами ЄС (Interreg D). Вони сприяють поглибленню інтеграційних зв'язків між регіонами ЄС заради досягнення цілей стратегії регіонального розвитку.

Найважливішою складовою регіонального розвитку в умовах глобалізації є транскордонна співпраця. Формування спільного напрямку розвитку транскордонного регіону, підвищення економічної ролі, покращення мобільності капіталу, підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності, фінансування соціально-культурних ініціатив та перехід до інноваційної економіки - стає фундаментальним у розвитку такої співпраці [66]. Важливим є те, що транскордонне співробітництво включає в себе не лише регіони ЄС, але й сусідні держави. Україна співпрацює одразу з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією, використовуючи фінансування ЄС на розвиток прикордонних регіонів, що в майбутньому полегшить їх вирівнювання з іншими регіонами союзу. А найвищим ступенем транскордонного співробітництва є утворення єврорегіонів, метою яких є «розмивання» кордонів між регіонами для підвищення ефективності управління та створення єдиної візії розвитку.

Для розширення транскордонного співробітництва створена макрорегіональна стратегія ЄС, яка спрямована на об'єднання ключових зацікавлених сторін та координацію ініціатив у різних сферах, таких як інновації, транспорт, навколишнє середовище або цивільний захист, з метою вирішення спільних викликів та сприяння економічній, соціальній та територіальній згуртованості. Стратегії забезпечують координацію політики та об'єднують ключових гравців на всіх рівнях влади з метою їх активного залучення та реалізації спільних дій. Завдяки посиленню співпраці, обміну досвідом та передачі знань макрорегіональні стратегії сприяють стратегічно скоординованому підходу до сталого розвитку між країнами ЄС та країнами, що не входять до нього.

Перша макрорегіональна стратегія була запущена в 2009 році в регіоні Балтійського моря. Зараз існують також стратегії для регіону Адріатико-Іонічного моря (2014 р.), для Дунайського регіону (2011 р.) та для Альпійського регіону (2015 р.). Доцільно зазначити, що дані макрорегіональні стратегії мають спільний план дій, що постійно змінюється у світлі нових потреб і обставин, що змінюються [47]. Чотири макрорегіональні стратегії охоплюють 19 країн ЄС та 8 країн не члени ЄС, зокрема і Україна (Додаток С).

Регіональна політика охоплює не лише континентальну Європу, оскільки три держави мають заморські території, які є невід'ємними частинами і їх регіональний розвиток повинен базуватися на гео економічних особливостях. Для цього існує стратегія розвитку найвіддаленіших регіонів ЄС (Interreg D), після Brexit, до них входять, Гваделупа, Майотта, Мартиніка, Французька Гвіана, острів Реюньйон і Сен-Мартен (Франція), Азорські острови, Мадейра (Португалія) та Канарські острови (Іспанія), - ці регіони також позначені у системі NUTS. [31]. Забезпечення сталого розвитку, розширення інвестиційних проектів та розвиток унікальних регіональних особливостей регіонів є цілями стратегії найвіддаленіших регіонів.

Відгалуженням від європейської регіональної стратегії, в реаліях війни в Україні, можемо вважати механізм Ukraine Facility (з 1 березня 2024 року), забезпечує стабільну фінансову допомогу до 2027 року з бюджетом 50 млрд євро. Його мета полягає у відновленні та модернізації економіки, підтримці реформ на шляху до членства в ЄС [54]. Це також активно стимулює інвестиції для швидкого економічного відновлення та регіонального розвитку постраждалих областей. Також в рамках співпраці з ЄС, 14 серпня 2024 року, створено Державну стратегію регіонального розвитку до 2027 року, в якій відзначається мета створення умов для повернення українців додому, відновлення та розбудова інфраструктури та забезпечення фінансової та інституційної стабільності регіонів [70].

3.2. Особливості реалізації європейської стратегії в Саксонії

Федеративний устрій Німеччини надає автономію землям у вирішенні питань регіонального розвитку. Саксонія після об'єднання Німеччини пройшла шлях реструктуризації, перехід до ринкової економіки та налагодження нових економічних зв'язків, проте досі не може подолати регіональні відмінності із західними землями. Активна співпраця з європейськими структурними фондами допомогли справитися з більшістю проблем. Станом на сьогодні, Саксонія має усі шанси перетворитися на європейський технологічно-інноваційний хаб. Регіон є флагманом у впровадженні європейських стратегій розвитку, співпраця в рамках програми Interreg, активне транскордонне співробітництво, створення єврорегіонів допомагають у створенні інноваційного продукту та розвитку інфраструктури.

Щодо імплементації європейської стратегії розвитку регіонів, то у поточному періоді (2021-2027 рр.) Саксонія отримає фінансування на 3,92 млрд євро, з яких 1 949,5 млн євро надійде з ЄФРР; 587,1 млн євро з ЄСФ+; 571 млн євро з Європейського фонду сільського розвитку; 167,4 млн євро з програми REACT-EU та 645 млн євро з ФСП [16]. Також уряд землі може залучати приватні інвестиції та використовувати місцевий фонд FR-Regio для фінансування спеціальних ініціатив муніципалітетів.

Оскільки, найбільше коштів надходить з ЄФРР, то пріоритетними галузями фінансування є інтенсивний розвиток дослідницьких та інноваційних проєктів та інституцій, оскільки витрати землі на НДДКР стабільно зросли за минулий період до 2,8% [13, с. 12]; перехід до економіки «знань»; перехід до зеленої енергетики та кліматичної нейтральності; розвиток технологій; захист екології та вирішення проблеми з підвищеним вмістом радону в 107 саксонських муніципалітетах [13, с. 16] та створення привабливих міських районів.

Розподіл коштів ЄФРР відбувається на основі NUTS 2, то для регіону Дрезден та Хемніц як регіонам з перехідною економікою (Додаток Р) буде виділено 1,73 млрд євро, а для більш розвиненого регіону Лейпциг близько 219

млн євро. Частка співфінансування складатиме 50 % для Лейпцигу та 60% для інших регіонів [12].

Перехід до кліматичної нейтральності ЄС зумовив багатьом промисловим та видобувним територіям зіткнутися з серйозними соціально-економічними проблемами. Саме тому ФСП для Саксонії має на меті допомогти найвразливішим районам Баутцен, Герліц, Хемніц та Лейпциг у створенні й збереженні робочих місць через диверсифікацію та модернізацію місцевої економіки. Вони отримують 375 млн євро, 70 млн євро та 200 млн євро відповідно. Варто зауважити, що Хемніц, який завжди був депресивним районом, додатково постраждав від закриття електростанції, що працювала на бурому вугіллі, а структурні зміни лише посилюються [13, с. 18]. Саме тому додаткові інвестиції ФСП спрямовані на розвиток сталих енергетичних і ресурсних систем, а також підтримку циркулярної економіки.

Задля соціального розвитку регіону, ЄСФ+ було визначено пріоритети, які формувалися зважаючи на особливості Саксонії: покращення доступу до ринку праці, особливо для молоді та неактивних груп населення; сприяння самозайнятості; досягнення гендерної рівності та інклюзивності на ринку праці. З фінансової точки зору, основними напрямками фінансування є сприяння зайнятості (131,7 млн євро), розвиток освіти (227,4 млн євро), підтримка соціальної інтеграції (185,5 млн євро) та інноваційні заходи (19,95 млн євро). З поділу NUTS 3, то весь регіон Лейпциг та місто Дебельн як розвинуті регіони отримують 65 млн євро, інші 525 млн євро [15].

Незважаючи на активну цифровізацію економіки, сфера сільського господарства, залишається серйозним гравцем в економічній структурі регіону. Для її розвитку у поточному періоді було виділено 571 млн євро та створено єдиний план розвитку GAP-SP, який підтримує інвестиції в сільське господарство, мінімальна сума інвестицій в одне господарство 20 тис. євро, а верхньої межі немає [22]. Сфери фінансування включаються такі напрями, як тваринництво та покращення добробуту тварин; екологічні заходи, покращення конкурентоспроможності, програми диджиталізації і інновацій, підтримка

агролісомеліорації, збереження природи, забезпечення сталого розвитку саксонського сільського господарства.

Глобалізація та цифровізація економіки зумовила зростання попиту на наукомісткі продукти, для створення яких потрібні не лише природні ресурси, але й кваліфіковані працівники. Успішним прикладом реалізації європейської регіональної стратегії є створення у Саксонії інноваційного хабу, оскільки економіка «знань» вже не покладається лише на перевагах чи недоліках регіонів.

Кваліфікована робоча сила та наявність університетів і дослідних центрів у Саксонії дали поштовх в інвестування на розвиток науково-дослідної інфраструктури та підтримку малих і середніх глобальних підприємств. Це передбачає розвиток нових технологій, таких як мікроелектроніка, виробництво напівпровідників, електромашинобудування, відновлювальна енергетика та циркулярна економіка. Значна частина фінансування спрямована на створення сучасних дослідницьких центрів, таких як у Дрездені, серце «Силіконової Саксонії» — одного з найбільших кластерів мікроелектроніки Європи, який зараз є повністю самофінансований. Основними цілями роботи мережі є розширення та зміцнення провідного європейського центру мікроелектроніки та просування паралельного розвитку в напрямку створення програмної держави в Саксонії. Силіконова Саксонія сприяє налагодженню регіональних, національних та міжнародних зв'язків між своїми членами. Цілеспрямоване лобіювання забезпечує, наприклад, спільну розробку програм фінансування - від місцевого до європейського рівня [36].

Кон'юнктура світових ринків швидко змінюється, в світлі цього новою загрозою для регіонального розвитку Саксонії є надмірне виробництво електроавтомобілів у Китаї та їх продаж за демпінговими цінами, зокрема в ЄС. Саксонські виробники в майбутньому не зможуть конкурувати з китайськими, а тому ЄС необхідно додатково законодавчо обмежити імпорт з Китаю для протекції регіональних виробників. Оскільки, обсяг імпорту електромобілів із Китаю до ЄС зріс на 1646% з 2020 до 2023 року, що викликає серйозний тиск на європейський автопором, а середня ціна китайських електромобілів у 2023 році

була на 37,4% нижчою, ніж у європейських моделей [50]. Хоча ЄС уже впроваджує антидемпінгові заходи, включаючи тарифи до 38%, щоб захистити регіональних виробників і створити "рівні умови" для конкуренції, уряду Вільної Держави Саксонія потрібно ухвалити рішення про дотації та підтримку виробників електроавтомобілів. З урахуванням вищесказаного, доцільно узагальнити все за допомогою SWOT-аналізу (Додаток Т).

3.3. Можливості та виклики формування економічної структури України за концепцією національних регіонів (напр. Галичина, Поділля, Донбас, Слобожанщина)

Формування адміністративно-територіальної структури України відбувалося в умовах регіональної роздробленості та тривалого перебування під владою іноземних держав. Історичну паралель з німецькими землями можна провести в період Київської Русі, коли держава поділялася на багато малих князівств з регіональними центрами влади та здебільшого з широкою автономією. Але після послаблення центральної влади в Києві, дані удільні князівства ставали суверенними, проте неспроможними протистояти сильнішим державам, внаслідок чого втрачали незалежність. Оскільки німецькі князівства були об'єднані в СРІ, яка мала на меті захист усіх держав-членів, вони фокусувалися на регіональному розвитку і розширенню всередині держави та були захищені від зовнішнього посягання. Саме тому німецькі регіони мають давню традицію управління в рамках національних регіонів, що і сформувало сучасну федеративну структуру Німеччини.

Протилежний шлях розвитку спіткав українські землі, вони перебували під владою іноземних держав. В часи Гетьманщини українські регіони стали незалежними у своїх правах, проте концепція формувалася з урахуванням військово-адміністративного напрямку, процес формування полків та сотень має відображення і сьогодні, наприклад Слобожанщина та Запоріжжя. Початок індустріальної революції, інтенсивний розвиток промисловості на українських

землях в XIX ст. потребував нового територіально-економічного поділу. В цей час Київ, Харків та Львів стають центрами банківської справи та великими товарними біржами, центральна Україна стає центром цукроваріння, а Кривбас та Донбас основними районами розміщення іноземного капіталу для розвитку металургійної промисловості. Наприкінці XIX ст. формується симбіоз національних та економічних регіонів: Слобожанщина, Донбас, Наддніпрянщина, Січеславщина та Галичина. Проте, територіальні зміни лише частково відповідали внутрішнім потребам розвитку регіонів, їхній заселеності чи природним процесам інтеграції. Частіше їх диктували геополітичні та економічні інтереси держав-метрополій, які сприймали українські землі як периферійні території, "окраїни" або навіть "внутрішні колонії" [69]. М. Грушевський вважав, що формування устрою має нести ідею універсальності розвитку та землі мають володіти широкою автономією, а держава бути децентралізованою [60]. Оскільки, історичні, етнічні та мовні особливості не мають чітких меж, більшість громадян ідентифікують себе як українці і визначають приналежність до єдиної нації, як основний аспект власної ідентичності [71, с. 42].

Сучасний територіальний устрій, згідно Конституції України: «...ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації ... збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів ... » [62]. Проте сучасний регіональний розвиток в Україні є диспропорційним, західні регіони, хоч і мають більшу частку зайнятості в сфері послуг, проте не можуть конкурувати з промисловими областями центральної та східної України. Тому наша держава потребує економічного вирівнювання регіонів, можливо використовувати досвід політики згуртування ЄС. Також зауважимо, що в Україні області не мають сталої регіональної самоідентифікації, як у Німеччині, оскільки сучасний адміністративний поділ не включає в себе культурологічну та історичну складову. Цікавим прикладом можемо вважати Галичину: західноукраїнські землі довгий час перебували відокремлено, сформувалися власна культурна та управлінська традиція, початки регіональної

самоідентифікації; проте жителі цих земель ніколи не відокремлювали себе від українства.

Існує проблема меж національних регіонів, наприклад Тернопільська область знаходиться одразу в 3 історичних регіонах: Галичині, Волині та Поділлі, за концепцією доцільно розформувати області в межах культурологічних регіонів, але це несе також багато ризиків.

Ефективність реалізації концепції залежить від ефективного розподілу бюджету та додаткового залучення інвестицій. Більшість доходів місцевих бюджетів формуються за рахунок загальнодержавних трансфертів. Наприклад, у 2023 році частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті зменшилася до 17,8%, а за перші дев'ять місяців 2024 року – до 15,8%. Це пов'язано із вилученням військового ПДФО та змінами в бюджетному плануванні, які значно скоротили фінансову самостійність громад. Місцеві бюджети України значною мірою залежать від податкових надходжень, серед яких ключову роль відіграє ПДФО. За січень-квітень 2024 року саме цей податок забезпечив значну частину доходів місцевих громад, становлячи 38,0 млрд грн., зокрема найбільші обсяги надійшли до бюджету Києва (11,7 млрд грн.). Єдиний податок, що став другим за значущістю джерелом, приніс 14,4 млрд грн., а податок на майно забезпечив ще 9,3 млрд грн. Інші джерела, такі як акцизи на пальне та роздрібний акциз, внесли менші суми — 3,0 млрд грн. і 1,9 млрд грн. відповідно, тоді як надходження від інших власних джерел склали лише 2,7 млрд грн. [56].

Об'єднання областей України за концепцією національних регіонів, як-от Галичина, Поділля, Наддніпрянщина, Слобожанщина та Донбас, може сприяти оптимізації механізмів державного управління, посилення економічного розвитку, що спиратиметься на регіональних перевагах. Ця ідея спирається на логіку реформи децентралізації, яка почалася у 2015 році, з того часу було укрупнено райони, що дозволило ефективніше розподіляти ресурси, оптимізувати управління та стимулювати розвиток громад, для того щоб кожна ОТГ ефективно використовувала державне фінансування для власного розвитку. Економія коштів від укрупнення територіальних одиниць та зменшення

фінансування управлінського апарату неефективних малих районів складатиме більше 1,5 млрд грн. щорічно [73]. Укрупнення областей може створити економічно потужніші регіони, здатні краще конкурувати на національному та міжнародному рівнях. Наприклад, об'єднання Івано-Франківської, Львівської, та частини Тернопільської областей у Галичину сприятиме концентрації фінансових і туристичних ресурсів. Це дозволить розвивати єдину стратегію для залучення інвестицій, зокрема в IT-індустрію та туризм, де регіон вже має значний потенціал, використовуючи досвід Саксонії та співпрацюючи в рамках європейської стратегії макрорегіонів та транскордонної співпраці.

Також це може допомогти збалансувати демографічний дисбаланс. Наприклад, Наддніпрянщина, яка включає Київщину, Черкащину, Полтавщину та Кіровоградщину, може використовувати сильні сторони Києва як центру притягнення населення та інвестицій для розвитку прилеглих регіонів. Це дозволить вирішувати проблеми міграції молоді з регіонів. Наприклад використовуючи німецький принцип «Länderfinanzausgleich», що означає перерозподіл фінансових ресурсів між федеральними землями, спрямовувати більше коштів до менш заможних регіонів. В нашому випадку перерозподіл доходів столиці можна використати для розвитку цілого національного регіону.

Проте дана концепція також принесе багато викликів, об'єднання Донбасу (Донецької та Луганської областей) в умовах війни потребуватиме значних зусиль для подолання політичних та економічних викликів, спричинити ідею федералізації України, за аналогією сепаратистських рухів починаючи з 2014 року. Дана ідея може протирічити національній безпеці, оскільки вплив РФ на даний регіон є надзвичайно високим, хоча з економічної точки зору це допоможе в післявоєнній відбудові та залученні іноземних інвестицій, зокрема з ЄС.

У деяких регіонах, таких як Слобожанщина (Сумська та Харківська області), існують значні відмінності в рівнях розвитку транспортної та соціальної інфраструктури. Укрупнення областей без належної децентралізації ресурсів і повноважень може посилити концентрацію влади в обласних центрах, що негативно вплине на розвиток периферійних територій.

За аналогією до реформи централізації, потрібно враховувати політичні та соціальні фактори. Укрупнення може призвести до збільшення впливу місцевих олігархічних структур. Також викликом є побоювання серед населення щодо зменшення доступу до адміністративних послуг. Подібні виклики спостерігалися під час реформи децентралізації, коли укрупнення районів супроводжувалося протестами в деяких громадах [72]. Об'єднання регіонів із різним економічним потенціалом може призвести до домінування сильніших областей і подальшого занепаду слабших, проте це можна виправити застосувавши німецький досвід регіонального управління чи створення фонду солідарності.

Для успішного об'єднання областей необхідно забезпечити кілька умов. Слід чітко визначити економічні пріоритети кожного регіону та розробити стратегію їхньої реалізації. Наприклад, для Галичини — розвиток туризму й ІТ-сектора, а для Донбасу — відновлення інфраструктури та залучення інвестицій у металургію й альтернативну енергетику. Важливо врахувати досвід Німеччини, де федеративна структура дозволяє регіонам ефективно управляти своїми ресурсами, зберігаючи культурну ідентичність і одночасно сприяючи економічному розвитку проте в умовах унітарної держави. Розробити державну стратегію розвитку регіонів на основі спеціалізації та інтеграції в глобальні ланцюги виробництва, підтримувати транскордонну співпрацю та макрорегіональну стратегію ЄС, задля підвищення економічної ефективності регіонів.

ВИСНОВКИ

У результаті здійсненого дослідження можемо зробити наступні висновки:

1. Узагальнено, що історично інтереси регіону ставилися вище інтересів держави, сучасне своє відображення ця ідея знайшла в європейському регіоналізмі, який підкреслює ключову роль регіонів у європейській інтеграції, сприяючи розвитку багаторівневого управління та підвищенню регіональної конкурентоспроможності. Але також зіштовхується з питанням регіональної самоідентифікації, що може стати як перевагою так і джерелом проблем для центральної влади. В той час, регіони «локомотиви» прагнуть підвищити власну конкурентоспроможність на загальноєвропейському рівні використовуючи важелі впливу на центральну владу та заключення вигідних міжрегіональних угод. Основні принципи європейського регіоналізму представлені в концепції «Європа регіонів».

2. Досліджено, що глобалізація запустила процес взаємозалежності економік та посилення ролі зовнішньоекономічної діяльності в економічній ефективності регіонів. Нові можливості для регіонів можуть розвиватися завдяки спеціалізації та участі в глобальних ланцюгах виробництва. Також, внаслідок впливу глобалізації збільшується розрив у розвитку центральних та периферійних регіонів. Усунення цих негативних наслідків у ЄС є однією з цілей регіональної політики. Економічний розвиток уповільнився в західноєвропейських регіонах, хоча зафіксовано активний ріст у регіонах, які стоять в пріоритеті політики згуртування та європейських фондів.

3. Виокремлено, що поруч з процесами регіоналізації та глобалізації, на розвиток регіонів впливає цифровізація та диджиталізація. Перенесення економічних відносин у віртуальну сферу докорінно змінить класичні моделі господарювання вже в найближчому майбутньому. Запорукою успіху будуть інвестиції в інноваційні галузі та економіку «знань».

4. Акцентовано, що сучасна регіональна структура ФРН формувалася в умовах тривалої політичної та економічної фрагментації. Зародження

німецького федералізму відбувалося в період СРІ. Основою об'єднання німецьких земель стало створення Німецької конфедерації та митного союзу, а каталізатором була гегемонія та централізація влади Пруссії. Падіння федералізму відбулося в період нацистської влади, регіональна структура була чітко централізована, а привілегії земель були скасовані. Після поразки у війні, розвиток регіональної структури відбувався як в федеральному (ФРН) так і в унітарному плані (НДР). Після об'єднання держави на всю територію поширювався принцип кооперативного федералізму. Еквівалентність умов життя є ціллю сучасної регіональної політики ФРН.

5. Виокремлено, що системна підтримка регіонального розвитку, а також цілеспрямовані інвестиції в промисловість та науку дозволили ФРН стати одним з лідерів світової економіки.

6. Проведено аналіз економічних індикаторів ефективності регіонів ФРН. Динаміка ВВП в поточних цінах демонструє економічне зростання як на регіональному так і в загальнодержавному рівнях. Провідними німецькими землями є Баварія, Баден-Вюртемберг та Північний Рейн-Вестфалія. Загалом німецька економіка з 1991 року зросла з 1,586 трлн євро до 4,121 трлн євро. Тоді як західнонімецькі землі розвиваються повільніше від східнонімецьких – 91,9 відсотка проти 137,8 відсотка, що пов'язано з регіональною політикою ФРН, ефективністю «солідарного збору» та інвестиціями структурних фондів ЄС. Лідерами у ЗЕД є Баварія, Баден-Вюртемберг, тоді як Саксонія займає провідне місце серед східнонімецьких регіонів.

7. Проведено рангове дослідження індикаторів економічної ефективності регіонів Німеччини, яке дозволило виявити відмінності у розвитку регіонів. Створено карту федеральних земель Німеччини відповідно до рангової оцінки економічної ефективності.

8. Проаналізовано основні економічні показники розвитку Саксонії. Економіка землі продовжує зростати, хоча і зіштовхується з структурними викликами, пов'язаними з декарбонізацією та закриттям вугільнодобувної промисловості. Експорт високотехнологічних товарів та послуг до провідних

країн світу, а також збалансована структура імпорту сприяють динамічному розвитку регіону. Важливими торговельними партнерами Саксонії залишаються КНР, США, Польща, Чехія та інші країни, вони забезпечують стабільний ринок збуту для високотехнологічної продукції регіону.

9. Доведено, що сьогодні Саксонія є яскравим прикладом успішного поєднання традиційної промисловості та інноваційних технологій. Досвід Саксонії доводить, що підтримка інновацій є ключовим фактором розвитку для регіонів, які пройшли економічну трансформацію. Завдяки значним європейським інвестиціям та фокусу на інноваціях, особливо у сфері мікроелектроніки, Саксонія зміцнює свої позиції на глобальному ринку.

10. Резюмовано, що Саксонія в рамках регіональних взаємозв'язків країни співпрацює з усіма федеральними землями Німеччини. Основними галузями кооперації є підтримка інновацій, цифровізація та диджиталізація, розвиток інфраструктури, подолання наслідків структурних перетворень в вугільнодобувних регіонах, розвиток економіки «знань», туристичної галузі, підтримка національних меншин та перехід до «зеленої» економіки. З іноземними регіонами, особливо важливою є співпраця з Чехією як важливим торговельним партнером та Польщею.

11. Досліджено, що в процесі приєднання нових країн до ЄС поглиблюється питання дисбалансованого регіонального розвитку. З метою вирівнювання економічного розвитку в межах ЄС було створено ЄФРР. Цей фонд спрямований на підтримку менш розвинених регіонів та сприяння їхньому економічному зростанню. Розширення Європейського Союзу 2004 та 2007 років суттєво поглибило економічні диспропорції всередині ЄС, оскільки нові члени стали в основними бенефіціарами структурних фондів. Основними інструментами європейської стратегії розвитку регіонів є ЄФРР, Фонд згуртування, ЄСФ+, ФСП та територіальні стратегії Interreg, задля ефективності функціонування стратегії, територію ЄС поділено на регіони, відповідно до системи NUTS. Для розширення транскордонної співпраці створена макрорегіональна стратегія ЄС.

12. Виокремлено, що федеративний устрій Німеччини надає землям самостійність у вирішенні питань регіонального розвитку. Співпраця з європейськими структурними фондами допомогли Саксонії подолати економічні відмінності з західноєвропейським землями та створити європейський технологічно-інноваційний хаб. Земля отримає фінансування на 3,92 млрд євро, згідно європейської стратегії регіонів. Пріоритетами ЄФРР є інноваційна галузь та розвиток дослідницьких проєктів. ФСП допомагає Саксонії справитися з наслідками переходу до «зеленої» економіки. Викликом для Саксонії є зростання частки китайських електроавтомобілей на ринку ЄС.

13. Узагальнено, що формування адміністративно-територіального устрою України, на відміну від ФРН, відбувалося в умовах перебування українських земель у складі іноземних держав. Початок індустріальної революції на українських землях започаткував створення економічної структури регіонів. Але даний територіальний поділ формувався лише з інтересу країни-метрополії а не внутрішніх потреб регіону. Важливою рисою європейського регіоналізму є регіональна самоідентифікація, проте етнічні та історичні особливості українських регіонів не мають чітких меж, а більшість громадян ідентифікують себе спочатку як українці, а не галичани тощо.

14. Зазначено, що сучасний регіональний розвиток України є нерівномірним та диспропорційним. Держава потребує ефективного механізму згуртування на прикладі ЄС. Ефективність реалізації цієї концепції визначатиметься ефективністю розподілу бюджету та залученням інвестицій в регіональний розвиток. По аналогії з реформою децентралізації це може підвищити ефективність державного управління та конкурентоспроможність регіонів. Переформування областей принесе багато політичних та економічних ризиків.

15. Запропоновано для успішної реалізації формування економічної структури України за концепцією національних регіонів визначити економічні пріоритети кожного регіону та розробити стратегію їхньої реалізації, враховуючи досвід Саксонії, ФРН та ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aktuelle Konjunkturdaten. *Statistik Sächsische Staatskanzlei - sachsen.de*. URL: <https://www.statistik.sachsen.de/html/konjunktur-aktuell.html>.
2. Baden-Württemberg Ministerium des Inneren, für Digitalisierung und Kommunen. Sachsen und Baden-Württemberg vertiefen Zusammenarbeit. *Baden-Württemberg.de*. URL: <https://im.baden-wuerttemberg.de/de/service/presse-und-oeffentlichkeitsarbeit/pressemitteilung/pid/sachsen-und-baden-wuerttemberg-vertiefen-zusammenarbeit>.
3. Bayerische Staatsregierung. Bericht aus der gemeinsamen Kabinettsitzung Bayern und Sachsen – Bayerisches Landesportal. *Bayerisches Landesportal – Das Landesportal des Freistaats Bayern und der Bayerischen Staatsregierung*. URL: <https://www.bayern.de/bericht-aus-der-gemeinsamen-kabinettsitzung-bayern-und-sachsen/>.
4. Bourdin S., Torre A. Les financements européens de développement régional : l'Union européenne en quête de cohésion. *Revue d'économie financière*. 2018. N° 132, no. 4. P. 39. URL: <https://doi.org/10.3917/ecofi.132.0039>.
5. Bundesministerium des Innern und für Heimat. Föderalismus und Kommunalwesen. *Bundesministerium des Innern und für Heimat*. URL: <https://www.bmi.bund.de/DE/themen/verfassung/staatliche-ordnung/foederalismus-und-kommunalwesen/foederalismus-und-kommunalwesen-node.html>.
6. Bundeszentrale für politische Bildung. Von der Kapitulation zur doppelten Staatsgründung (1945–1949), 2024. *bpb.de*. URL: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/izpb/548470/von-der-kapitulation-zur-doppelten-staatsgruendung-1945-1949/>.
7. Conférence Jean Monnet de Lille. Régions et régionalisme dans l'Union Européenne. *Le calendrier des lettres et sciences humaines et sociales*. URL: <https://calenda.org/385551?lang=fr>.

8. Die Datenbank des Statistischen Landesamtes des Freistaates Sachsen. *Startseite*
- Statistik - sachsen.de.
URL: <https://www.statistik.sachsen.de/genonline/online/logon>.
9. Die Landesregierung Nordrhein-Westfalen. Nordrhein-Westfalen und Sachsen
rücken noch näher zusammen | Land.NRW. *Land.NRW*.
URL: <https://www.land.nrw/pressemitteilung/nordrhein-westfalen-und-sachsen-ruecken-noch-naeher-zusammen>.
10. Diercke Weltatlas. Diercke Weltatlas - Karten, Infos, Materialien | *Diercke*.
URL: <https://diercke.de/s/Historische%20Entwicklung>.
11. Economic globalisation indicators. *European Commission*.
URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?investment_and_employment_as_aspects_of_globalisation∓oldid=547869.
12. EFRE. *Europa fördert Sachsen*. URL: <https://www.xn--europa-frdert-sachsen-oec.de/de/eu-fonds/efre>.
13. EFRE/JTF - Programm des Freistaates Sachsen für den Europäischen Fonds für
regionale Entwicklung (EFRE) und den Just Transition Fund (JTF). *Sächsisches
Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr*. 2022. №1. C. 154.
14. Erixon F. Win-Win – Warum von der Globalisierung Unternehmen und
Verbraucher profitieren. Brüssel : European Centre for International Political
Economy, 2018. 22 p. URL: <https://ecipe.org/wp-content/uploads/2018/01/Globalisation-paper-DE.pdf>.
15. ESF Plus. *Europa fördert Sachsen*. URL: <https://www.xn--europa-frdert-sachsen-oec.de/de/eu-fonds/esf-plus>.
16. Europa vor Ort in Sachsen. *Vertretung in Deutschland*.
URL: https://germany.representation.ec.europa.eu/europa-vor-ort-sachsen_de.
17. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung (EFRE) | Kurzdarstellungen zur
Europäischen Union | *Europäisches Parlament*.
URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/de/sheet/95/europaischer-fonds-fur-regionale-entwicklung-efre->.

18. Eurostat - European Commission. Eurostat regional yearbook 2024. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. 190 p.
URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Eurostat_regional_yearbook.
19. Fonds pour une transition juste | Fiches thématiques sur l'Union européenne. *Parlement européen*.
URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/fr/sheet/214/fonds-pour-une-transition-juste>.
20. Freien und Hansestadt Hamburg. Städtepartnerschaft mit Dresden. *Hamburg.de*.
URL: <https://www.hamburg.de/politik-und-verwaltung/behoerden/senatskanzlei/themen/internationales/partnerstaedte/dresden/c-hronologie-239430#section-2>.
21. Fünf Bundesländer nehmen am Pilotprojekt „Partnerschaften für regionale Innovation“ teil. *Europäischen Kommission*.
URL: https://germany.representation.ec.europa.eu/news/funf-bundeslander-nehmen-am-pilotprojekt-partnerschaften-fur-regionale-innovation-teil-2022-05-17_de.
22. GAP-Strategieplan 2023–2027 ELER-Fördermöglichkeiten im Freistaat Sachsen. *Sächsisches Staatsministerium für Energie, Klimaschutz, Umwelt und Landwirtschaft*. 2024. №1. C. 30.
23. GENESIS-Online. *Statistisches Bundesamt Deutschland - GENESIS-Online*.
URL: <https://www-genesis.destatis.de/datenbank/online>.
24. Geschichte Deutschlands IV - Deutschland. Startseite | *Kinderweltreise*.
URL: <https://www.kinderweltreise.de/kontinente/europa/deutschland/daten-fakten/geschichte-politik/geschichte-deutschlands-iv/>.
25. Gesetz über den Neuaufbau des Reichs (1934). *Verfassungen der Welt*.
URL: <https://www.verfassungen.de/de33-45/neuaufbau34.htm>.
26. GG - Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. *Gesetze im Internet*.
URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>.
27. Gillmann N., Ragnitz J. IFO Konjunkturprognose für Ostdeutschland und Sachsen: Wirtschaft trotz Turbulenzen. *ifo Institut*. 2023. No. 1. P. 19–25.

28. Histoire et évolutions de la politique régionale - Touteurope. *Touteurope.eu*. URL: <https://www.touteurope.eu/histoire/histoire-et-evolutions-de-la-politique-regionale/>.
29. Hocking B. Patrolling the «Frontier» : Globalization, Localization and the «Actorness» of Non-Central Governments. *Regional & Federal Studies*. 1999. Vol. 9, no. 1. P. 17–39.
30. Inforegio - Macro-Regional Strategies. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/macro-regional-strategies_en.
31. Inforegio - Rapport sur la mise en oeuvre de la communication: Donner la priorité aux citoyens, assurer une croissance durable et inclusive, libérer le potentiel. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/reports/2024/report-on-the-implementation-of-the-communication-putting-people-first-securing-sustainable-and-inclusive-growth-unlocking-the-potential-of-the-eu-s-outermost-regions_fr.
32. Keating M. The New Regionalism in Western Europe Territorial Restructuring and Political Change. Cheltenham : Edward Elgar Publishing Ltd, 2000. 256 p.
33. Kimminich O. Historische Grundlagen und Entwicklung des Föderalismus in Deutschland. *Probleme des Föderalismus*. 1985. P. 1–15.
34. Kohäsionsfonds | Kurzdarstellungen zur Europäischen Union | *Europäisches Parlament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/de/sheet/96/kohasionsfonds>.
35. Le couple franco-allemand I Das deutsch-französische Tandem. *France-Allemagne*. URL: <https://france-allemagne.fr/fr/le-couple-franco-allemand/historique>.
36. Locally active for Europe's future. *Silicon Saxony*. URL: <https://silicon-saxony.de/en/about-us/>.
37. Mecklenburg-Vorpommern und Sachsen arbeiten künftig noch enger zusammen - Regierungsportal M-V. *Regierungsportal M-V*. URL: <https://www.regierung-mv.de/Landesregierung/stk/MV-und-Sachsen/>.

38. Newsletter 1/2024 zur Oder-Partnerschaft. *Die Oder-Partnerschaft*. URL: <http://www.oder-partnerschaft.eu/willkommen>.
39. NUTS - Nomenclature des unités territoriales statistiques. *European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/>.
40. Pasquier R. La fin de « l'Europe des régions » ?. *Politique européenne*. 2015. Vol. 50, no. 4. P. 150–159.
41. Politique de cohésion 2021-2027 – le budget en bref. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/fr/newsroom/panorama/2021/12/12-01-2021-cohesion-policy-2021-2027-budget-in-brief.
42. Qu'est-ce que le FSE+? | Fonds social européen+. *European Social Fund Plus*. URL: <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/fr/quest-ce-que-le-fse>.
43. Renzsch W. German federalism in historical perspective: federalism as a substitute for a national state. *Federalism and intergovernmental relations in West Germany: a fortieth year appraisal*. 1989. № 4. C. 17–33.
44. Sachsen und Brandenburg im Schulterschluss für die Lausitz | Landesregierung Brandenburg. *Landesregierung Brandenburg*. URL: https://brandenburg.de/cms/detail.php/brandenburg_06.c.840373.de.
45. Sachsen und Thüringen fassen gemeinsame Beschlüsse für eine engere Zusammenarbeit. *Medienservice Sachsen*. URL: <https://medienservice.sachsen.de/medien/news/226206?page=1>.
46. Schimmelfennig F. The Oxford Handbook of Comparative Regionalism / ed. by T. A. Börzel, T. Risse. Oxford : Oxford University Press, 2016. URL: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199682300.013.10>.
47. Schrick-Szenczi J. Facts zu Interreg B - die Makroregionalen Strategien. *Ministerium für Wirtschaft, Arbeit und Tourismus Baden-Württemberg*. URL: https://wm.baden-wuerttemberg.de/fileadmin/redaktion/m-wm/intern/Dateien_Downloads/Wirtschaftsstandort/Interreg/BW-Interreg_Factsheet_Makroregionale_Strategie_barrierefrei.pdf.
48. Schrijver F. Regionalism after regionalisation : Spain, France and the United Kingdom : extended abstract of PhD thesis. Amsterdam, 2006. 434 p.

49. Schulte Bennet. Gaue des Deutschen Reiches 1944. *Die freie Enzyklopädie*. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Gau_Sachsen#/media/Datei:NS_administrative_Gliederung_1944.png.
50. Spisak A. The EU's drive on China: What EV tariffs mean for Europe. *Centre for European Reform*. URL: <https://www.cer.eu/insights/eus-drive-china-what-ev-tariffs-mean-europe>.
51. Statistisches Landesamt des Freistaates Sachsen. *sachsen.de*. URL: <https://www.stla.sachsen.de/>.
52. Strukturstärkungsgesetz Kohleregionen : vom 08.08.2020. *BGBI. I.* 2020. 13. August. URL: https://media.offenegesetze.de/bgbl1/2020/bgbl1_2020_37.pdf#page=69.
53. Süddeutsche Zeitung. Bessere Zusammenarbeit von Bayern und Sachsen. *Süddeutsche.de*. URL: <https://www.sueddeutsche.de/bayern/hof-bessere-zusammenarbeit-von-bayern-und-sachsen-1.4830047>.
54. Ukraine Facility. *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR)*. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine/ukraine-facility_en.
55. Wirtschaftswachstum: Mecklenburg-Vorpommern deutscher Meister. *tagesschau.de*. URL: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/konjunktur/mecklenburg-vorpommern-wachstum-100.html>.
56. Аналіз місцевих бюджетів за січень-квітень 2024 року. *Децентралізація в Україні*. URL: <https://decentralization.ua/news/18256>.
57. Вітер І. Вплив глобалізації на європейські інтеграційні процеси. *Антологія творчих досягнень ICEMB НАН України*. 2004. С. 125–131. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/19852>.
58. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія. кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.

59. Європейська регіональна політика: підручник. За ред. Крисоватого А. та Ліщинського І. – Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ЗУНУ», 2020. 236 с.
60. Журавльов С. А. Еволюція поглядів М. С. Грушевського на Українську державу. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Сер. : "Історія та географія"*. 2012. № 44. С. 211–215.
61. Закоморна К. О. До питання про визначення терміну "регіоналізація" в сучасній вітчизняній і зарубіжній доктрині. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2019. № 38. С. 49–61.
62. Конституція України. *Президент України Володимир Зеленський Офіційне інтернет-представництво*.
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.
63. Куриляк М. Ю. Еволюція концепції «Європи регіонів» у рамках регіональної політики ЄС. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 2. С. 60–67.
URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/140685>.
64. Малолітнева В. Регіоналізм і регіоналізація: співвідношення понять. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2016. № 2. С. 116–118.
65. Осіпова Л. В. Вплив глобалізації на сучасні економічні моделі: нові виклики та можливості. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66.
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4590>.
66. Петришин С., Аргіріу К. Транскордонне співробітництво Вільної Держави Саксонія та Чеської Республіки: регіоналізація та економічна інтеграція. *Міжнародна економіка в умовах кліматичних змін: глобальні виклики* : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-прак. конф., м. Тернопіль 26 квітня, 2024 р. Тернопіль, 2024. С. 234–240.
67. Реутов В. Є. Глобальна регіоналізація як сучасний вектор розвитку глобальних економічних трансформацій. *Ефективна економіка*. 2011. № 11.
URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=910>.
68. Стахова Н., Живко М., Петришин С., Ковбасовська В. Бар'єри та можливості Республіки Молдови як майбутнього члена Європейського Союзу.

Вісник економіки. 2023. Вип. 4. С. 118–133. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.118>.

69. Україна, Держава: формування території та історія адміністративно-територіального устрою. *Електронна бібліотека | Інститут історії України*.

URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERM=0&S21STR=1.%202.%202.

70. Уряд затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, розроблену за підтримки ЄС - Новини - European integration portal. *European integration portal*. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdyyv-derzhavnu-strategiyu-regionalnogo-rozvytku-na-2021-2027-roky-rozroblenu-za-pidtrymky-yes/>.

71. Холм-Хансен Й., Кропп С. Регіональне різноманіття України: чи можлива федералізація?. *Ideology and politics journal*. 2022. Т. 3, № 22. С. 23–46.

72. Червоненко В. Карта нових районів України: хто і кого поглинув - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-53479200>.

73. Червоненко В. Нові райони: навіщо їх об'єднали і як зміниться життя людей - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-53585376>.

74. Яковюк І. В. Європейський регіоналізм у контексті розбудови Європейського Союзу. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2004. № 10. С. 58–68.

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина
Кафедра міжнародної економіки

ПЕТРИШИН Станіслав Андрійович

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ
ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА НА ПРИКЛАДІ
ВІЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ САКСОНІЯ**

спеціальність 051 – Економіка
освітньо-професійна програма – Міжнародна економіка
кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Частина 2

ДОДАТКИ

Тернопіль — 2024

Додаток А

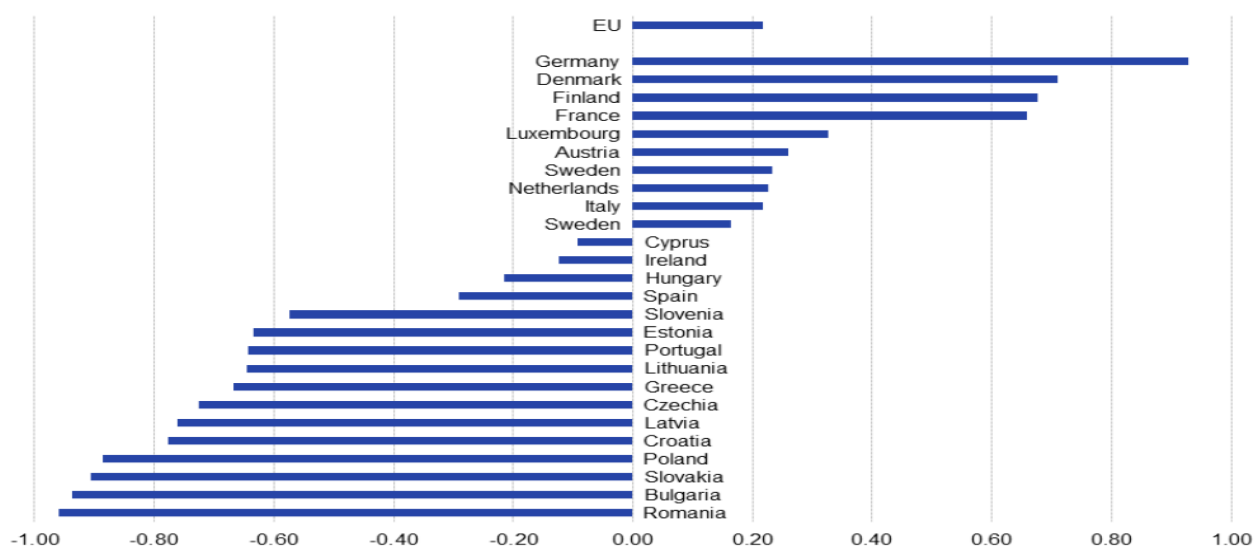

Рис. А.1 Співвідношення балансу зовнішніх і внутрішніх ПП за країнами ЄС, 2022 р. [11]

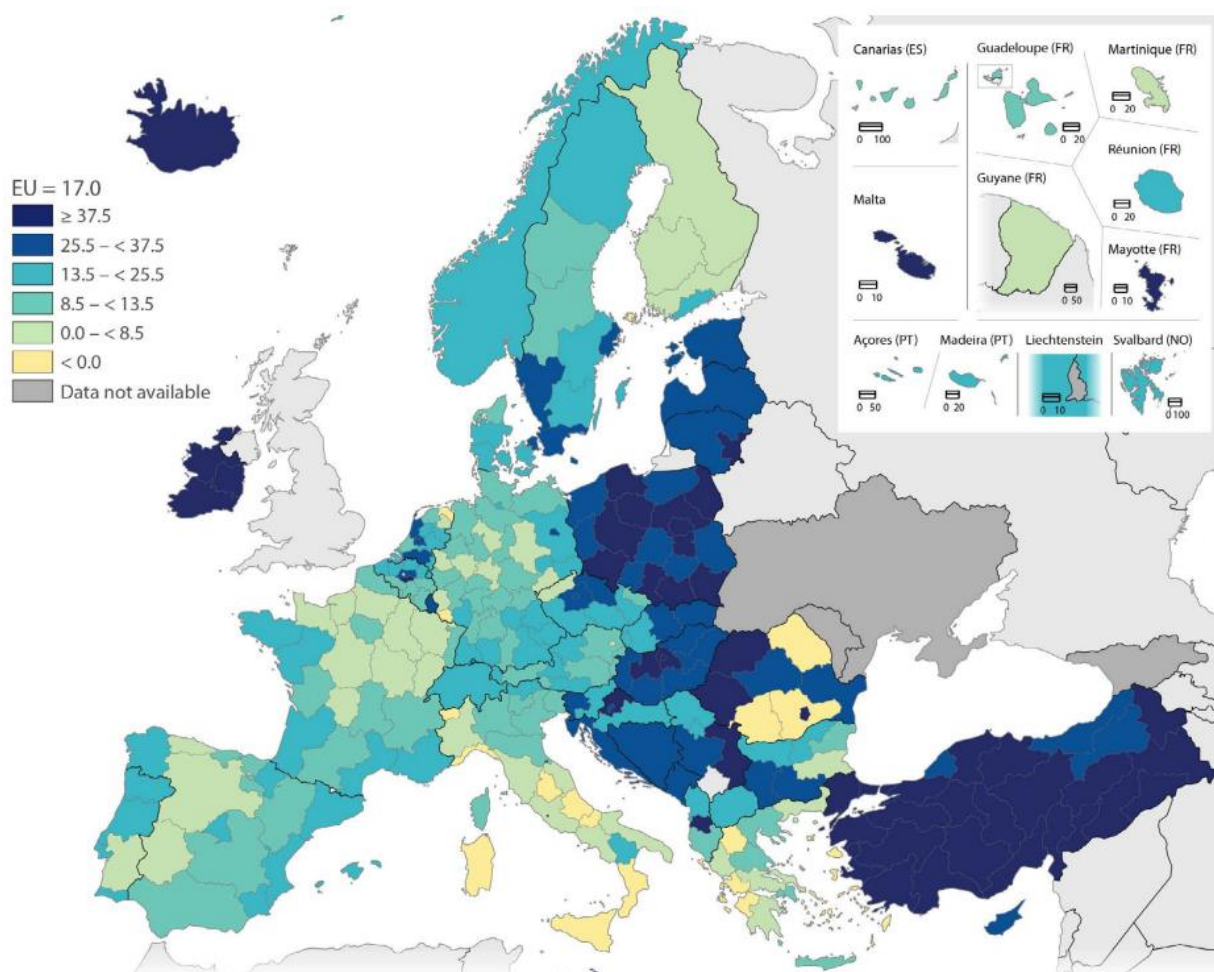
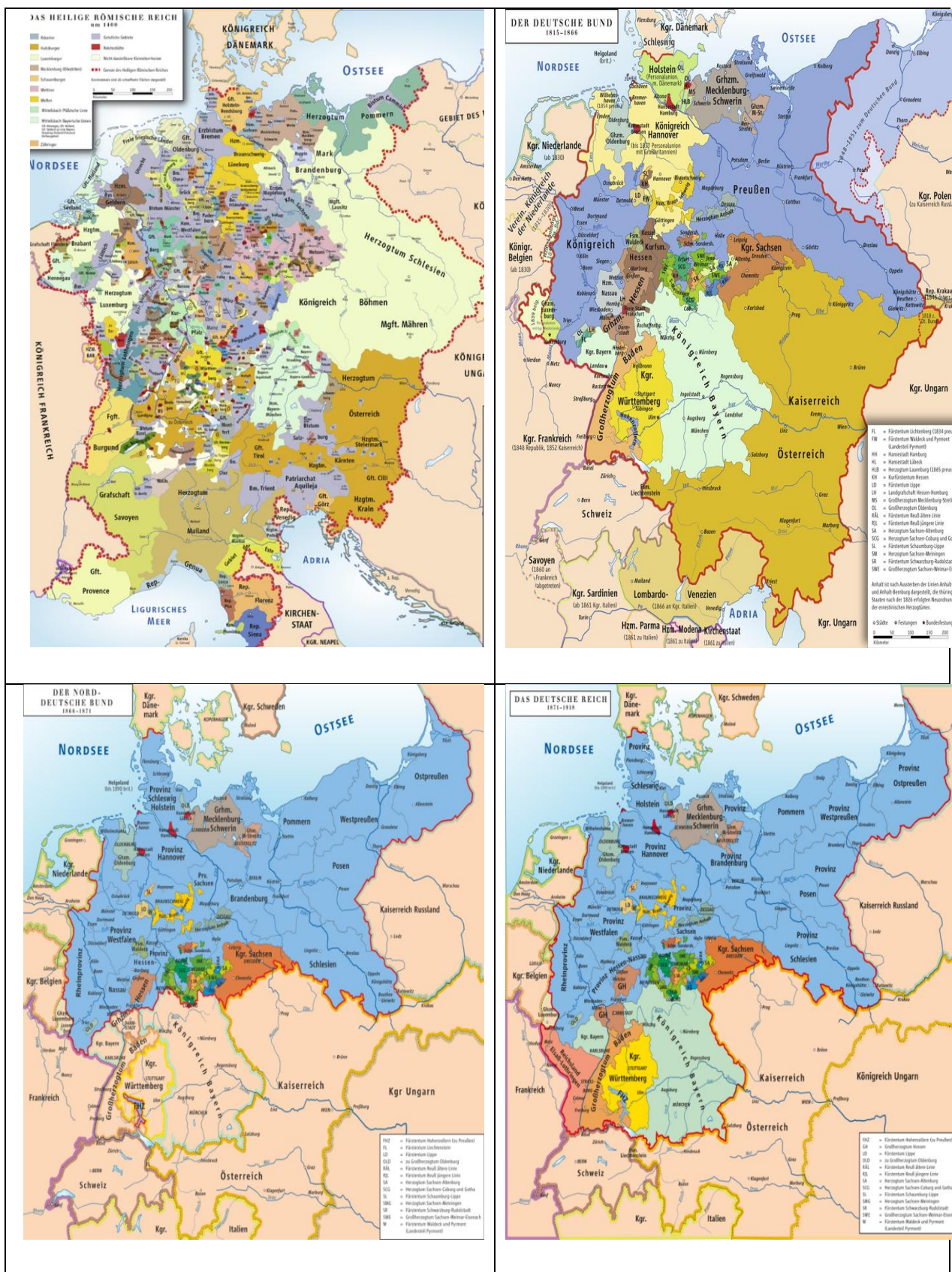

Рис. А.2 Загальна зміна ВВП у відсотках, 2012-22 рр., зміна в реальному виразі, за регіонами NUTS 2, ЄС та інші країни [18, с. 104]

Карти зміни регіональної структури німецьких земель XV-XX ст.

Джерело: [24]

Додаток В

Карти зміни регіональної структури німецьких земель XX-XXI ст.

Джерело: [49, 6, 10]

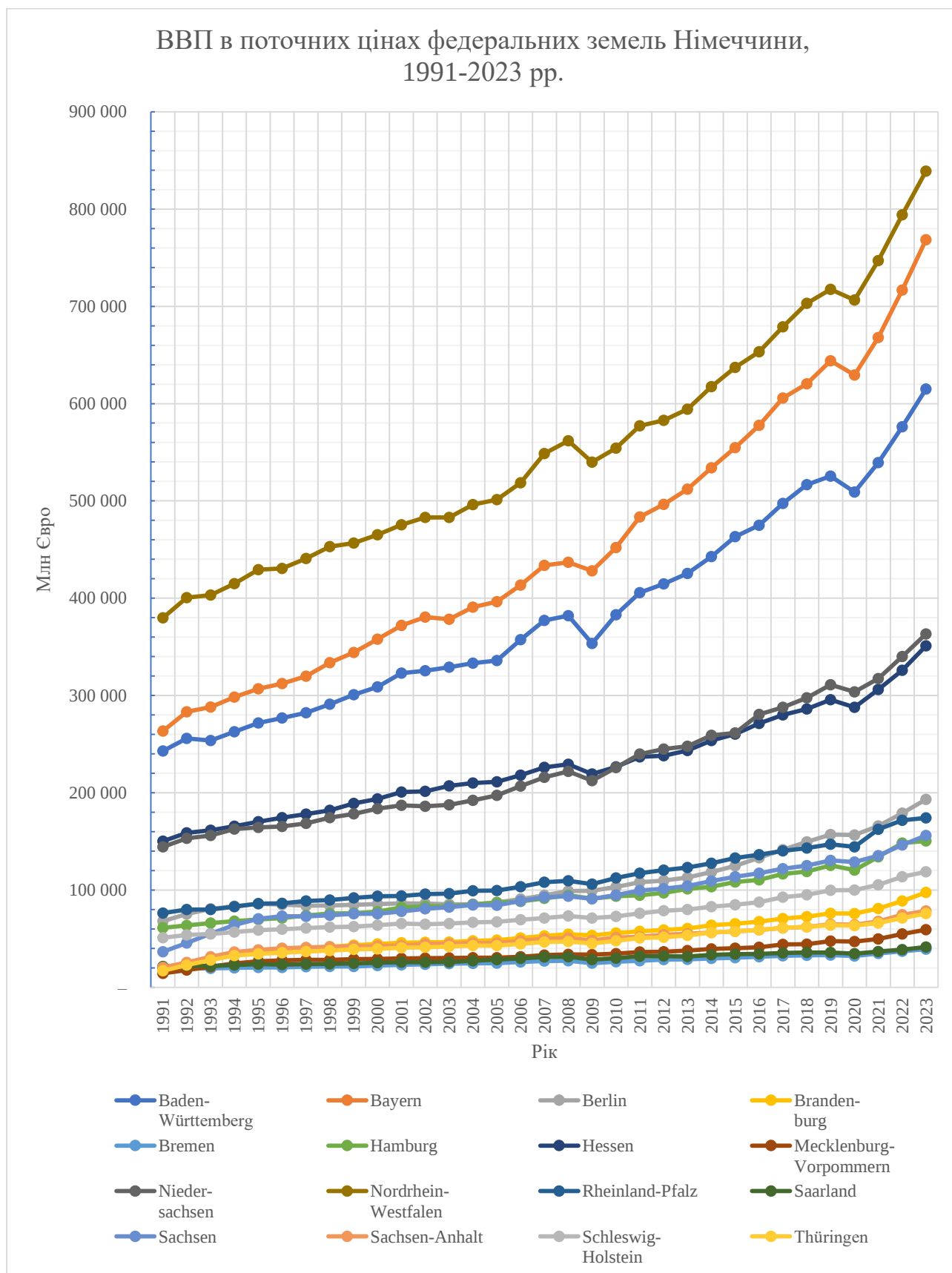

Рис. Д.1 Динаміка ВВП в поточних цінах федеральних земель Німеччини за 1991-2023 роки, складено автором за [23]

Додаток Е

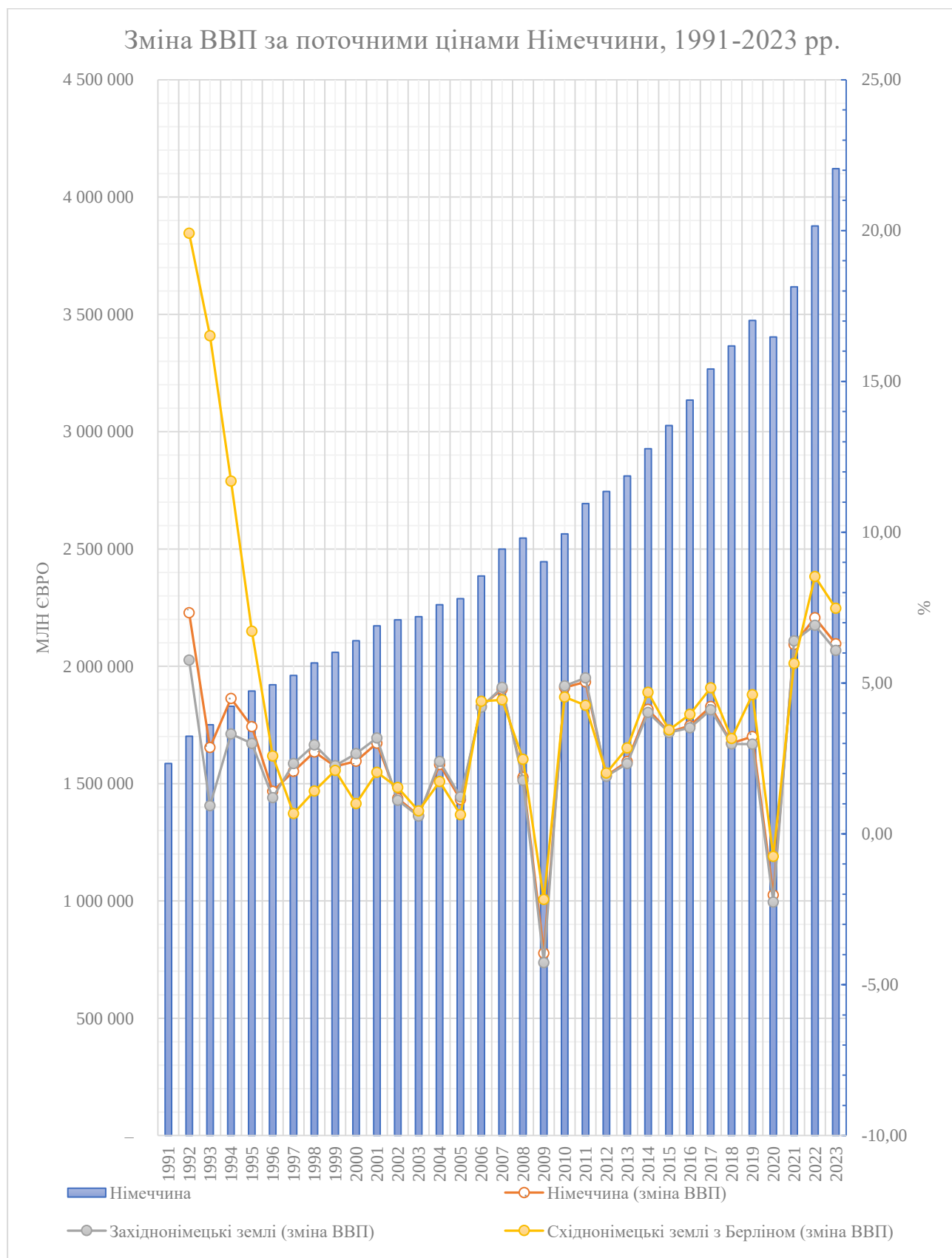

Рис. Е.1 Динаміка ВВП в поточних цінах Німеччини за 1991-2023 роки, складено автором за [23]

Рис. Ж.1 ВВП на душу населення за регіонами ФНР 2023 рік, складено автором за [23]

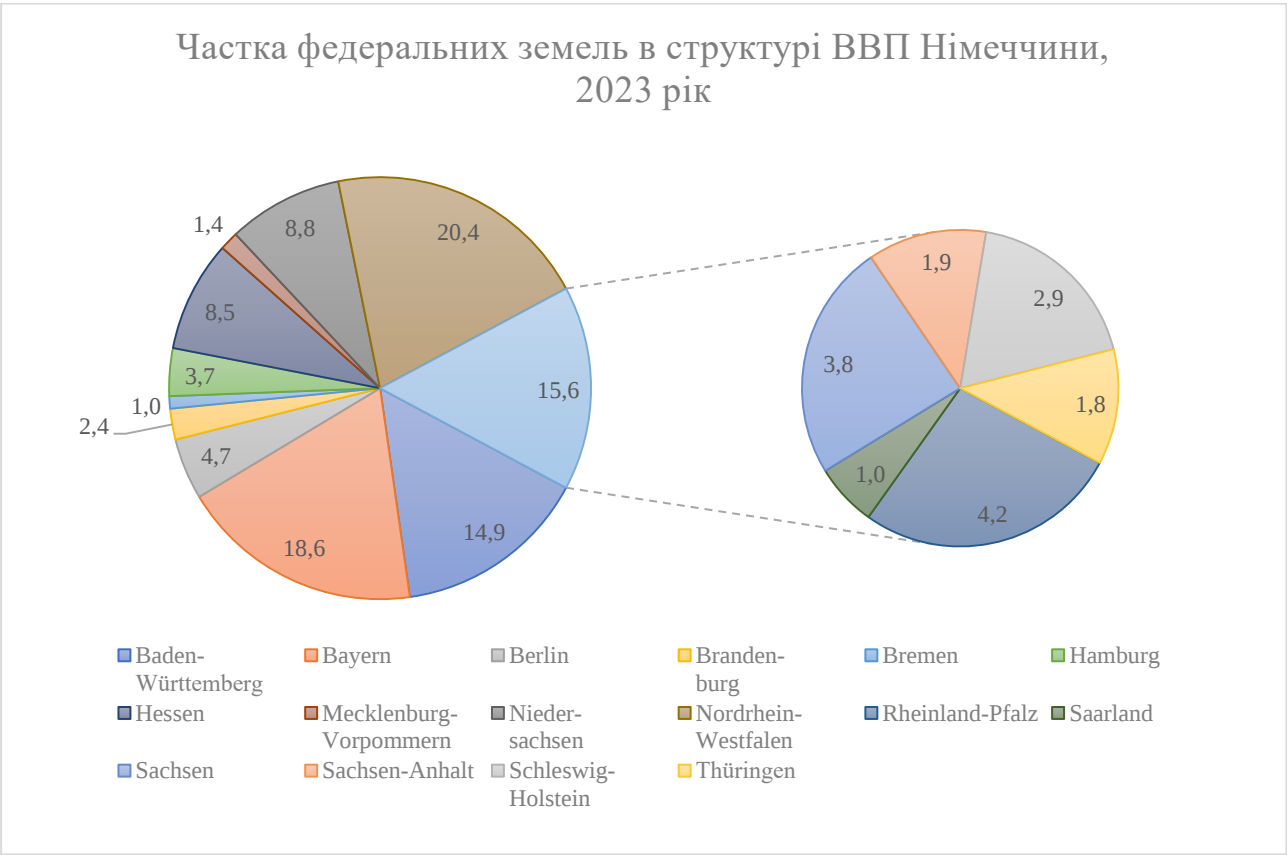

Рис. Ж.2 Частка регіонів Німеччини в структурі ВВП 2023 рік, складено автором за [23]

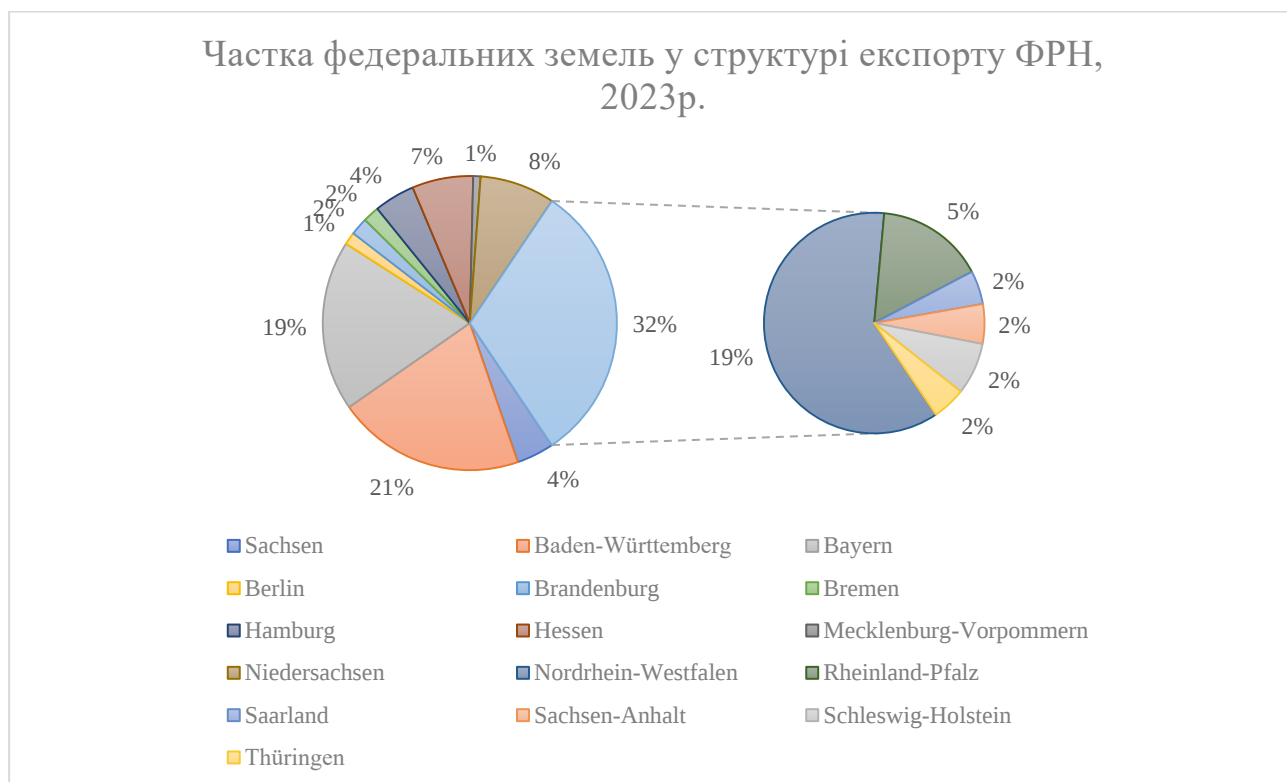

Рис. 3.1 Частка регіонів Німеччини в структурі експорту ФРН 2023 рік, складено автором за [23]

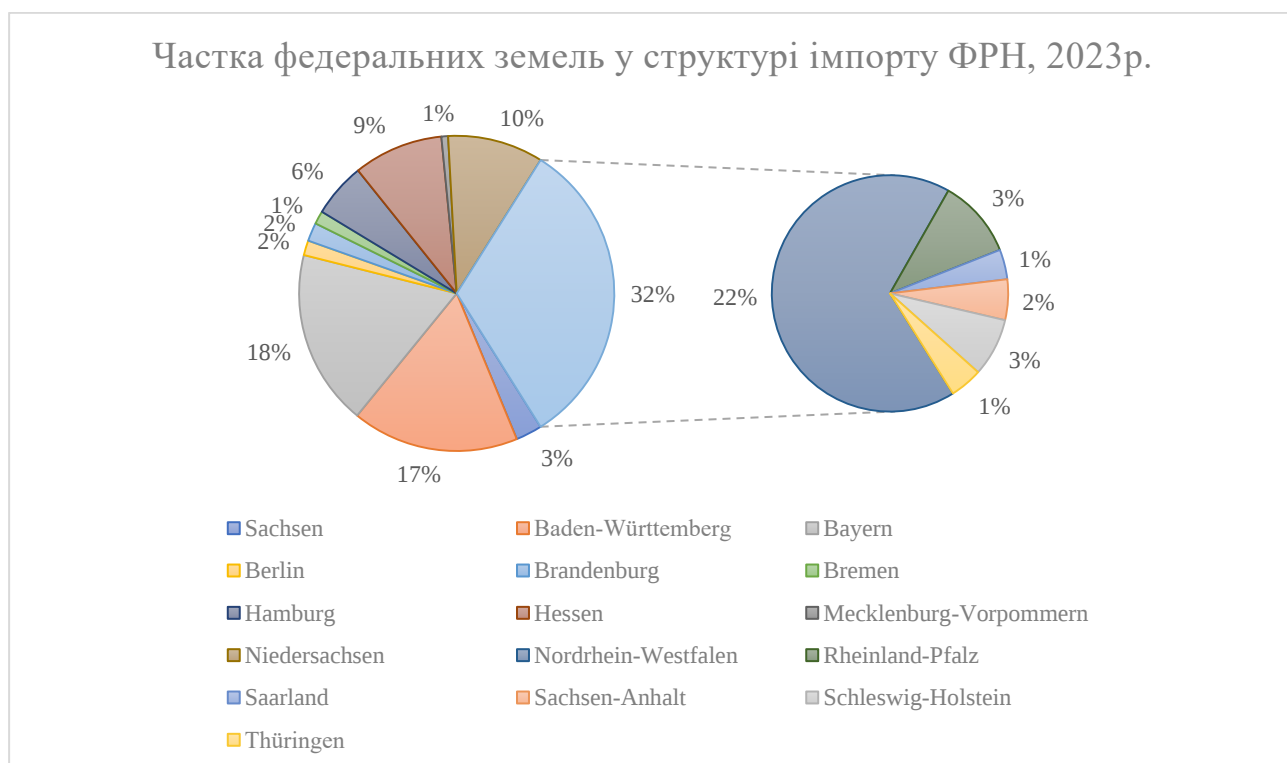
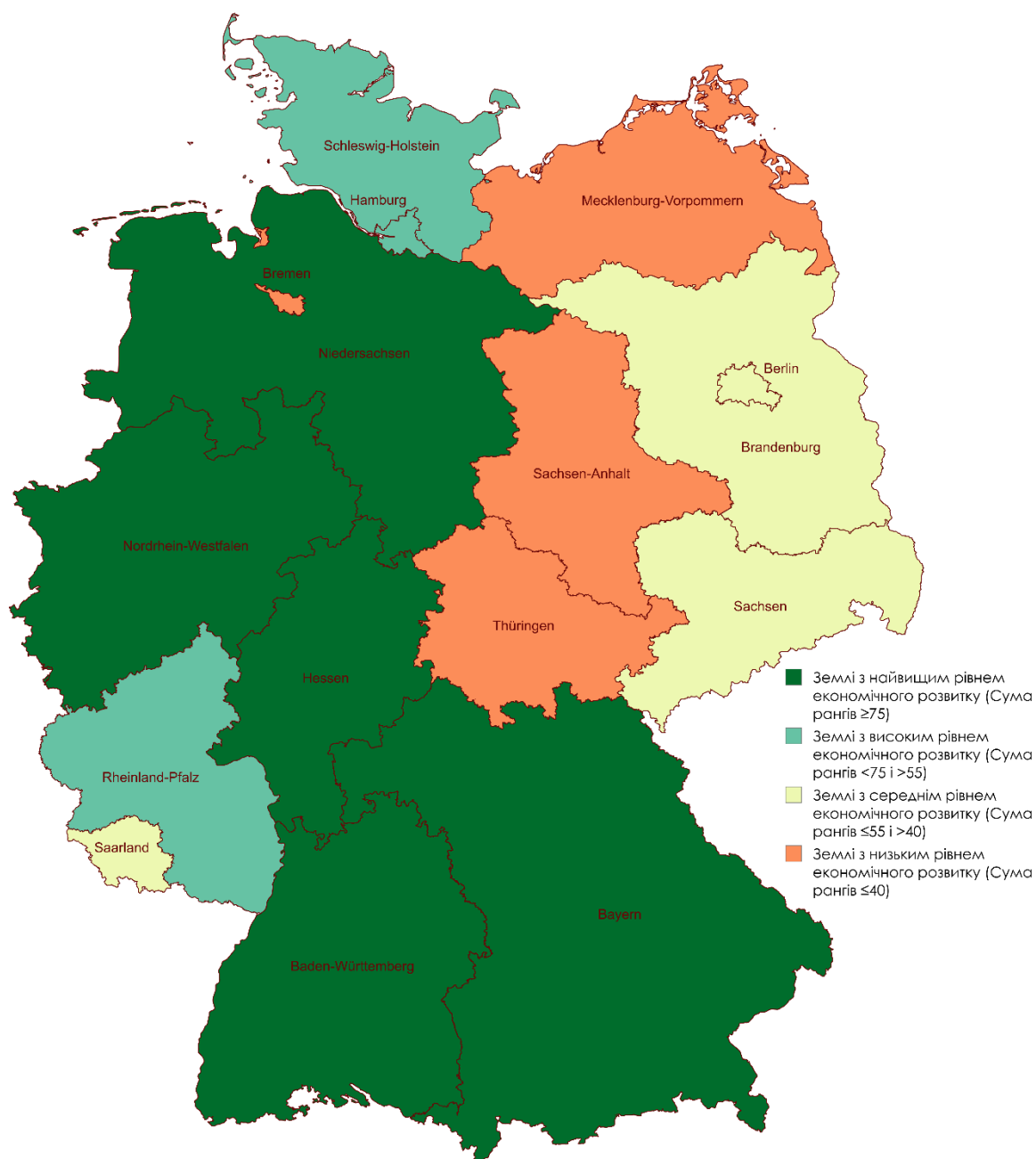

Рис. 3.2 Частка регіонів Німеччини в структурі імпорту ФРН 2023 рік, складено автором за [23]

Додаток И

Карта федеральных земель Немецчии відповідно до рангової оцінки економічної ефективності

Джерело: розроблено автором

Додаток К

Таблиця К.1

Ранговий аналіз індикаторів економічної ефективності регіонів Німеччини

Регіони	Економічні показники регіонів за 2023 рік, складено автором за [23]						
	ВВП у поточних цінах, млн євро	ВВП на душу населення, млн євро	Зміна ВВП у відсотках	Імпорт, тис. євро	Експорт, тис. євро	Рівень безробіття	Індекс споживчих цін (2020 рік =100)
Баден-Вюртемберг	615 071	95 399	6,8	227794593	250283050	3,9	116,4
Баварія	768 469	97 546	7,2	238272484	226333064	3,4	117
Берлін	193 219	88 132	8,0	20733554	16716773	9,1	116,9
Бранденбург	97 477	84 869	9,9	25268152	23646948	5,9	117,9
Бремен	39 252	88 202	5,8	17943817	22036661	10,6	117,8
Гамбург	150 575	111 702	1,5	75341364	56131237	7,4	115,2
Гессен	351 139	97 753	7,8	122531178	81246928	5,2	116,2
Мекленбург-Передня Померанія	59 217	77 900	8,1	9032399	9798487	7,7	118,1
Нижня Саксонія	363 109	86 524	6,8	130143481	99363425	5,7	116,7
Північний Рейн-Вестфалія	839 084	85 800	5,7	285623940	227854405	7,2	116,6
Рейнланд-Пфальц	174 249	84 634	1,5	45807955	59642278	4,9	116,2
Саар	41 348	78 921	6,5	17447519	18730353	6,8	115,5
Саксонія	155 982	75 060	6,7	36137816	50417878	6,2	117,5
Саксонія-Ангальт	78 380	78 953	5,2	23687333	21622185	7,5	117,3
Шлезвіг-Гольштейн	118 680	80 850	4,4	34132601	28583601	5,5	116
Тюрингія	75 909	74 152	6,8	18926754	18421907	5,9	117,8

Продовження додатку К

Таблиця К.1

Ранговий аналіз індикаторів економічної ефективності регіонів Німеччини

Регіони	Ранжування							
	ВВП у поточних цінах, млн євро	ВВП на душу населення, млн євро	Зміна ВВП	Імпорт, тис. євро	Експорт, тис. євро	Рівень безробіття (зворотний порядок)	Індекс споживчих цін 2020 рік=100 (зворотний порядок)	Сума рангів
Баден-Вюртемберг	14	13	9	14	16	15	11	92
Баварія	15	14	12	15	14	16	7	93
Берлін	11	11	14	5	2	2	8	53
Бранденбург	6	8	16	7	7	9	2	55
Бремен	1	12	6	3	6	1	3	32
Гамбург	8	16	2	11	10	5	16	68
Гессен	12	15	13	12	12	13	12	89
Мекленбург-Передня Померанія	3	3	15	1	1	3	1	27
Нижня Саксонія	13	10	10	13	13	11	9	79
Північний Рейн-Вестфалія	16	9	5	16	15	6	10	77
Рейнланд-Пфальц	10	7	1	10	11	14	12	65
Саар	2	4	7	2	4	7	15	41
Саксонія	9	2	8	9	9	8	5	50
Саксонія-Ангальт	5	5	4	6	5	4	6	35
Шлезвіг-Гольштейн	7	6	3	8	8	12	14	58
Тюрингія	4	1	11	4	3	9	3	35

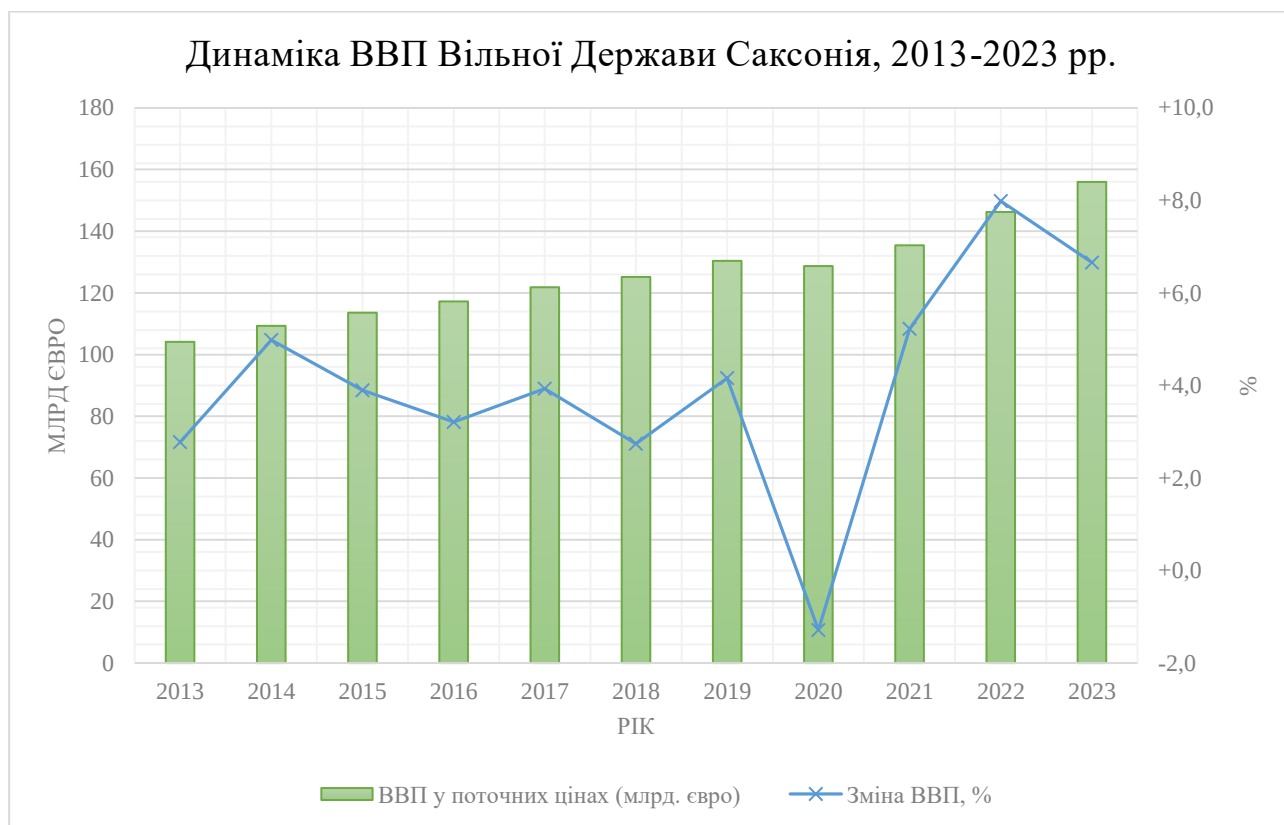

Рис. Л.1 Динаміка ВВП в поточних цінах Саксонії за 2013-2023 роки, складено автором за [8]

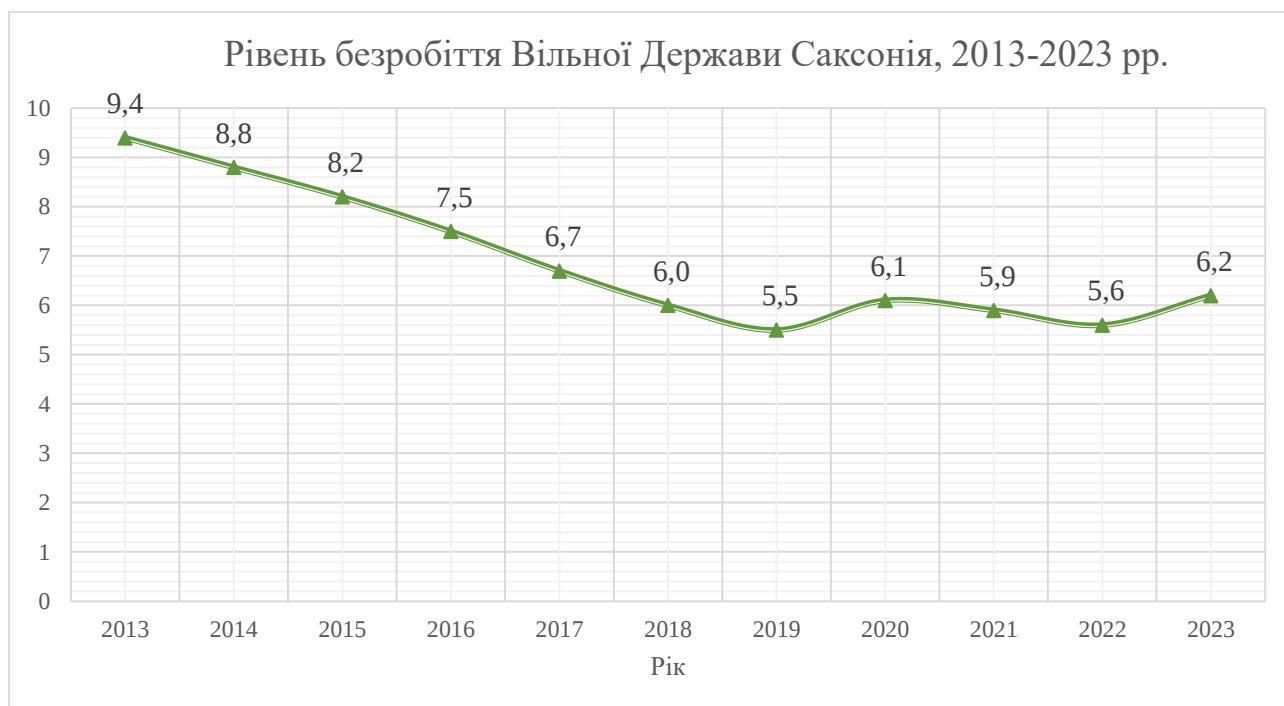

Рис. Л.2 Зміна рівня безробіття в Саксонії за 2013-2023 роки, складено автором за [8]

Додаток М

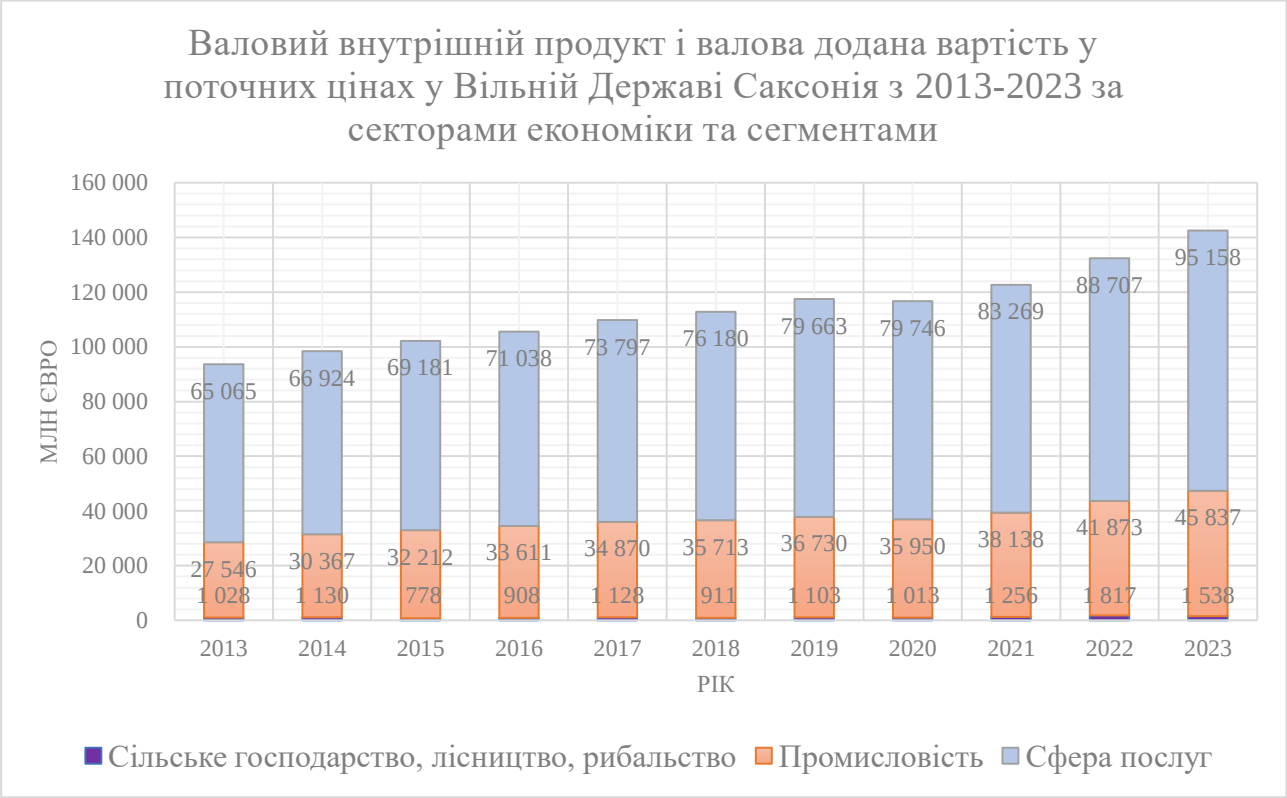

Рис. М.1 ВВП та ВДВ в поточних цінах Саксонії за секторами економіки в за 2013-2023 роки, складено автором за [8]

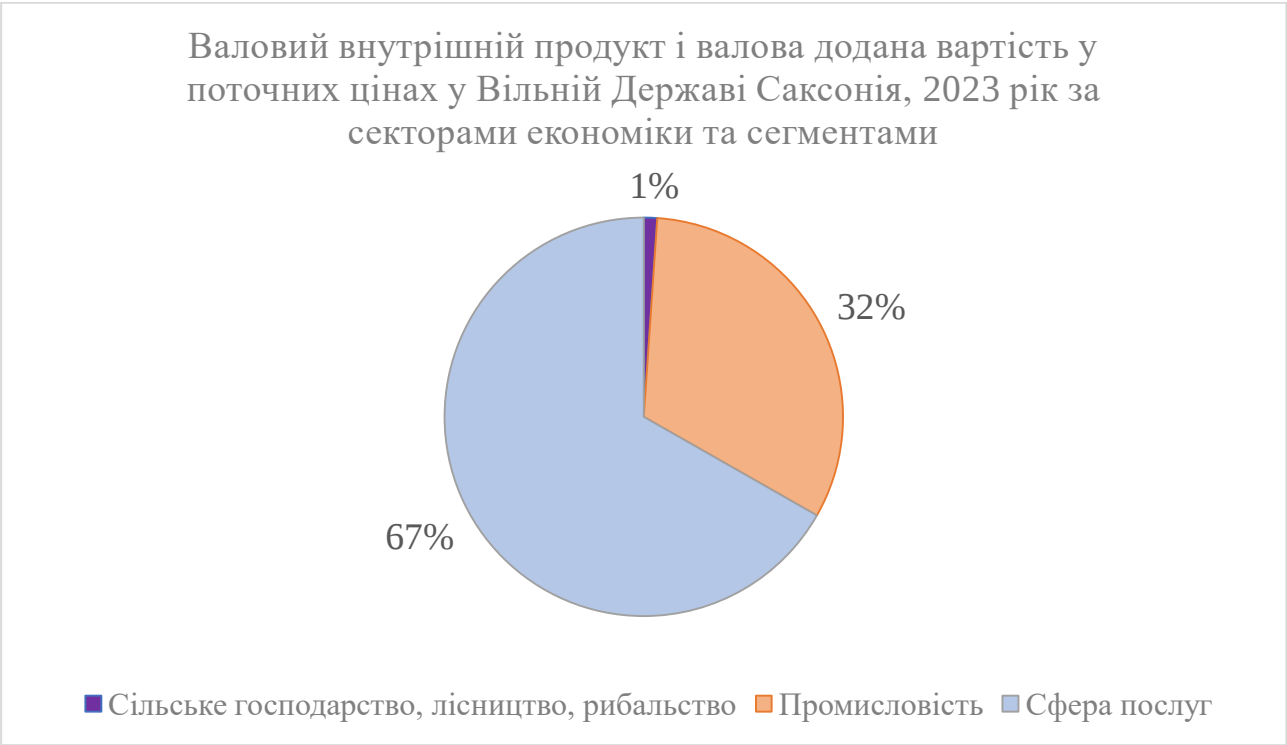

Рис. М.2 ВВП та ВДВ в поточних цінах Саксонії за секторами економіки за 2023 рік, складено автором за [8]

Додаток Н

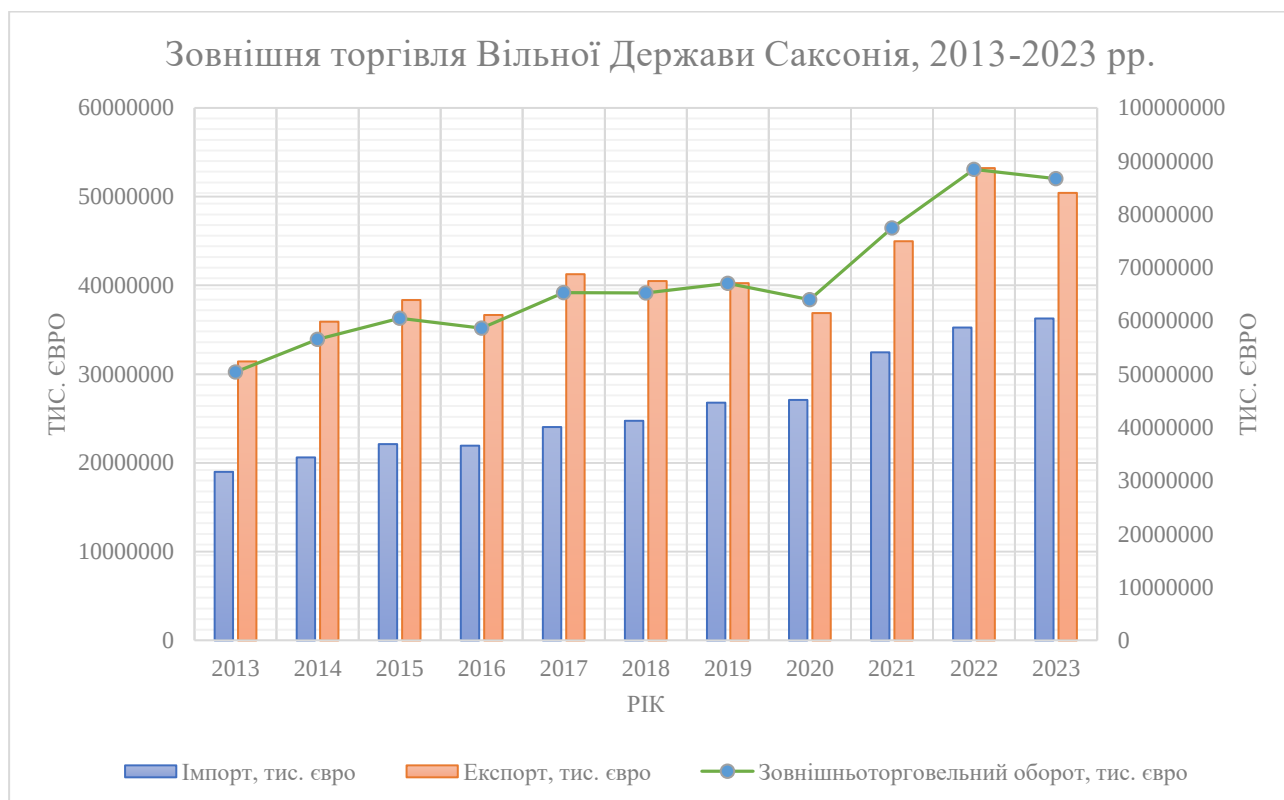

Рис. Н.1 Динаміка ЗЕД Саксонії за 2013-2023 роки, складено автором за [51]

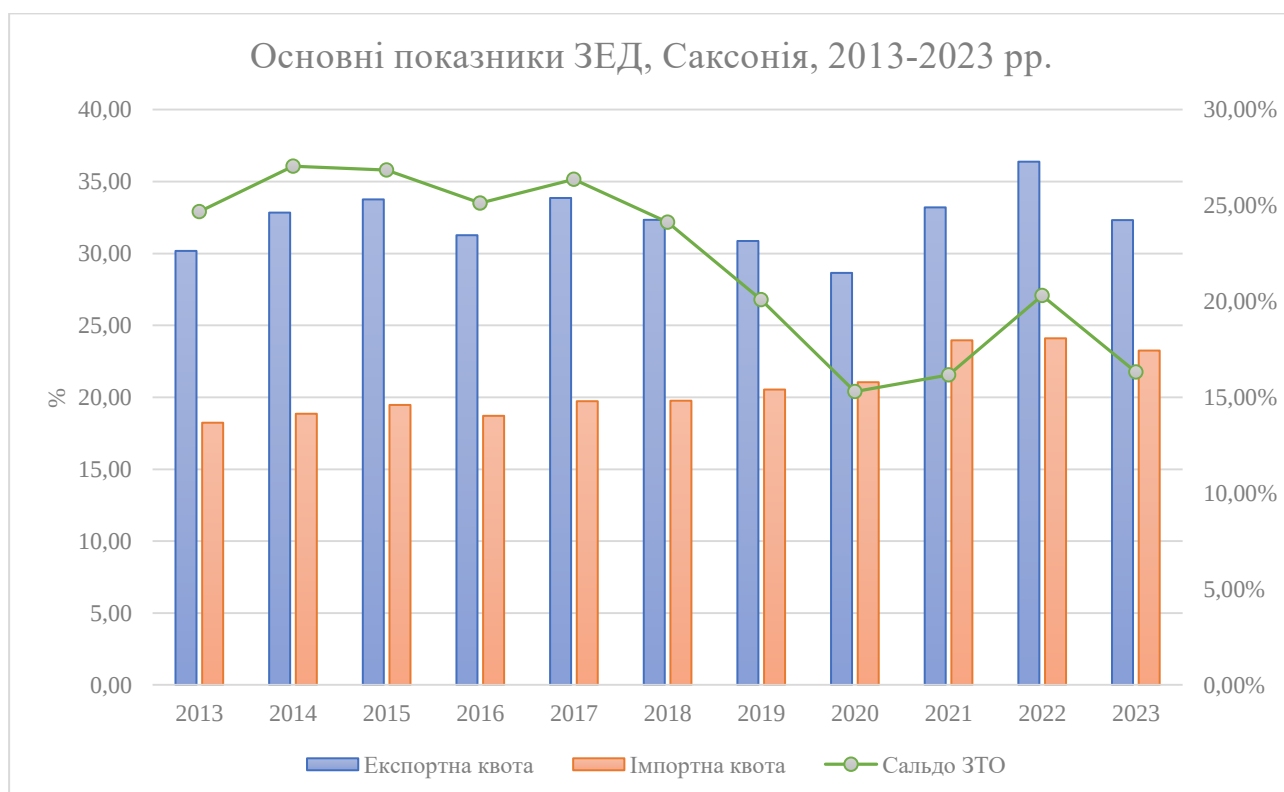

Рис. Н.2 Основні показники ЗЕД Саксонії за 2013-2023 роки, складено автором за [51]

Додаток О

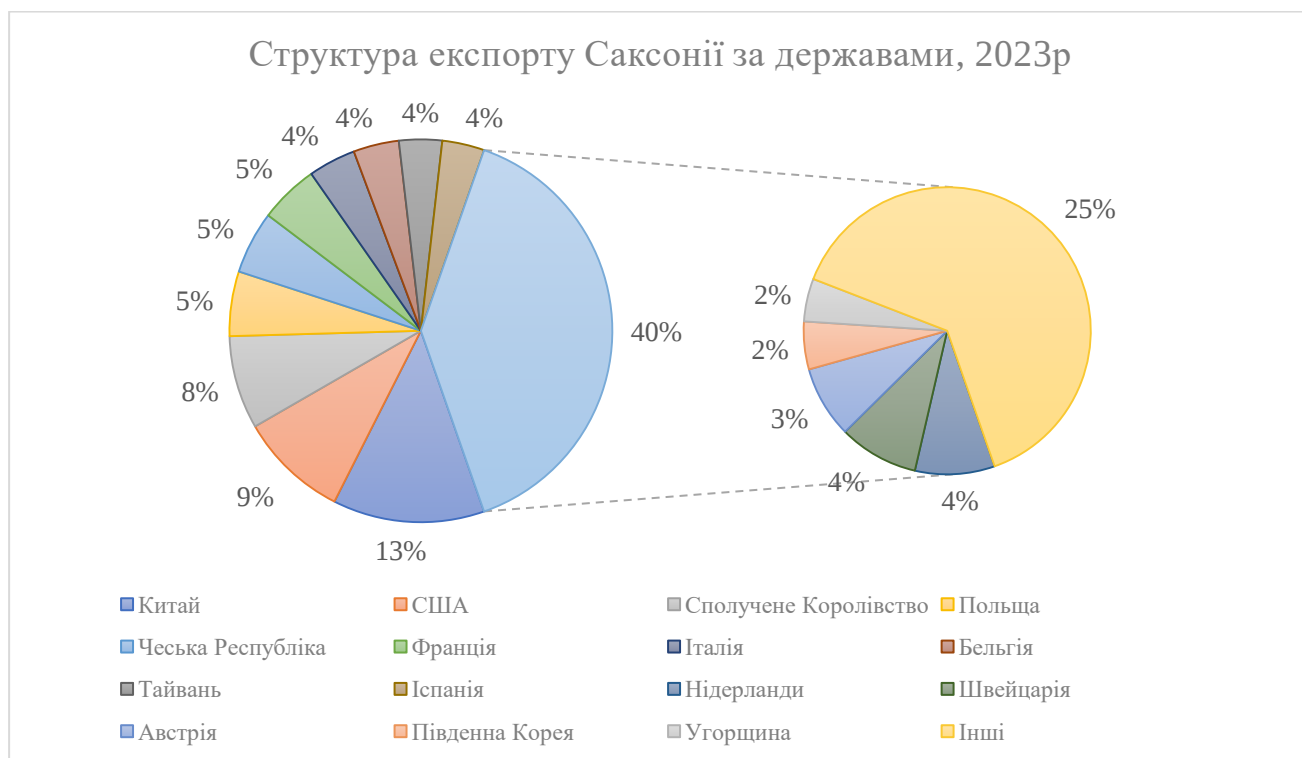

Рис. О.1 Структура експорту Саксонії за державами за 2023 рік, складено автором за [8]

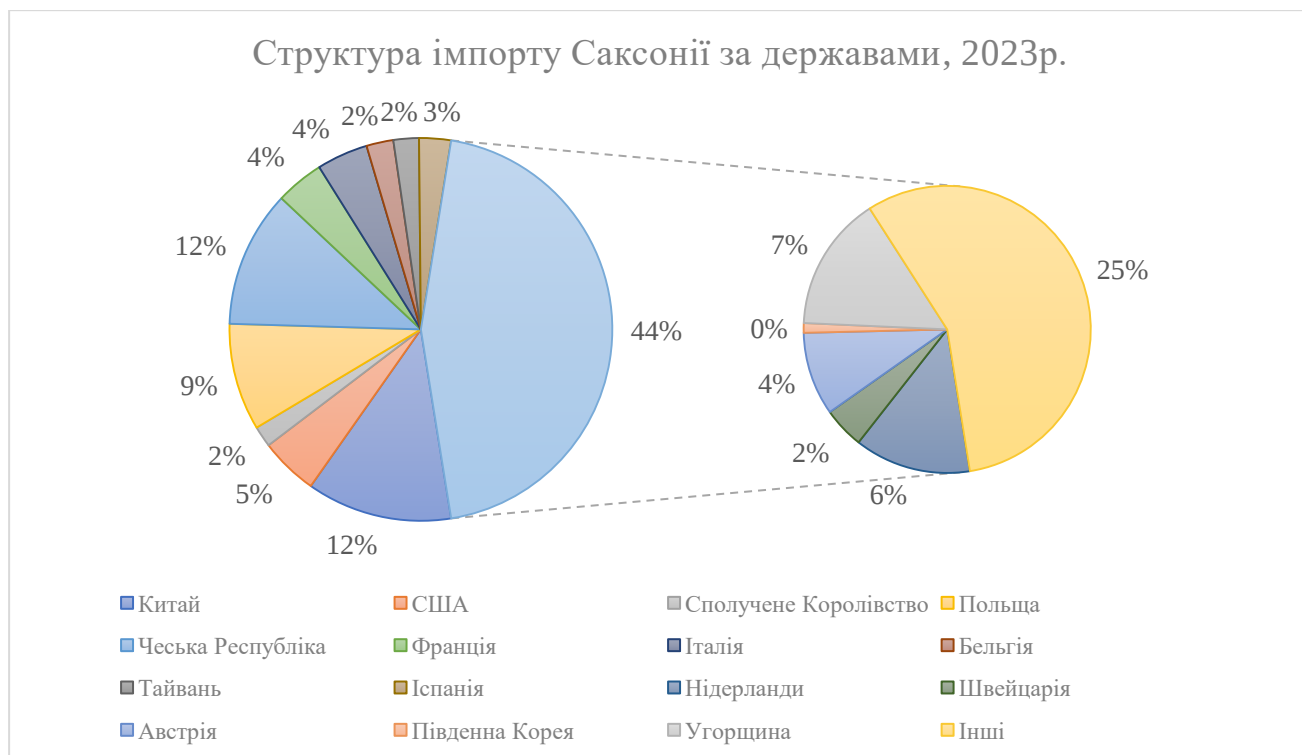

Рис. О.2 Структура імпорту Саксонії за державами за 2023 рік, складено автором за [8]

Додаток П

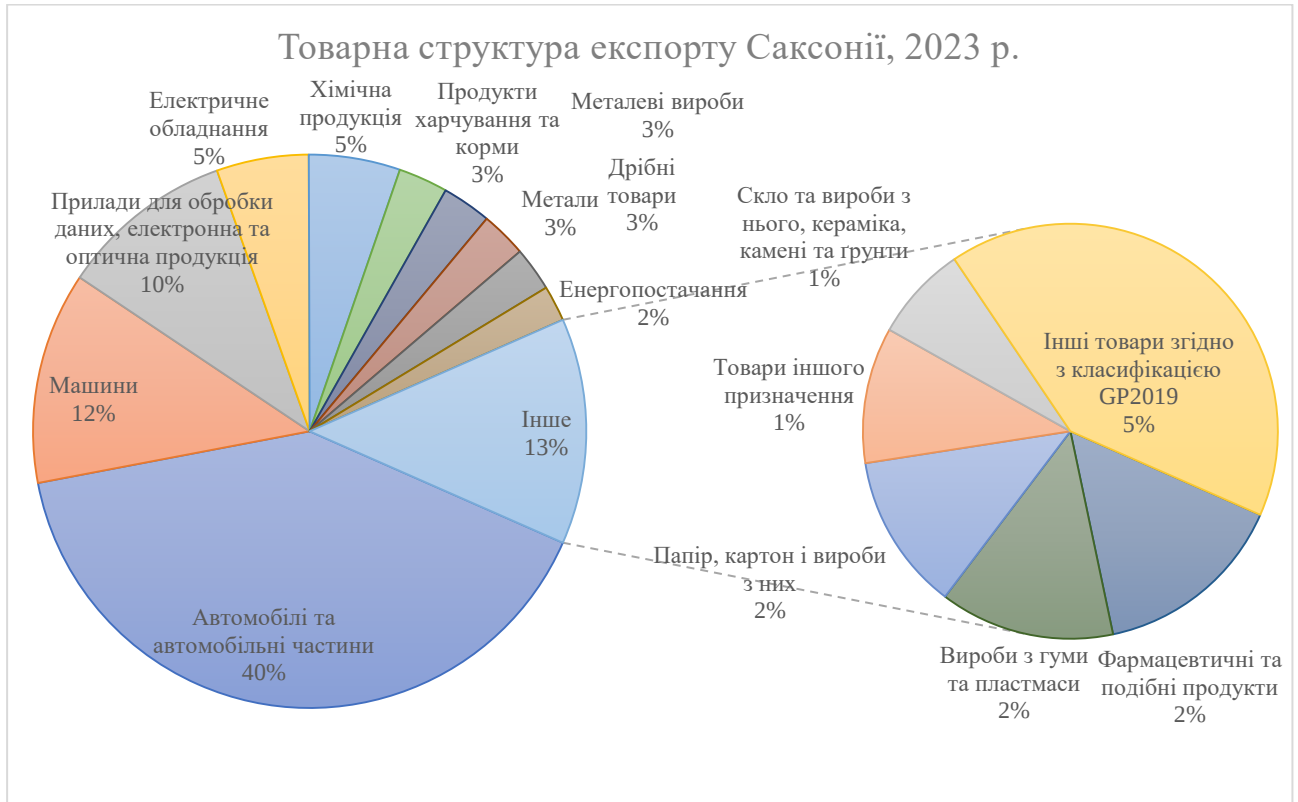

Рис. П.1 Структура експорту Саксонії за товарами за 2023 рік, складено автором за [8]

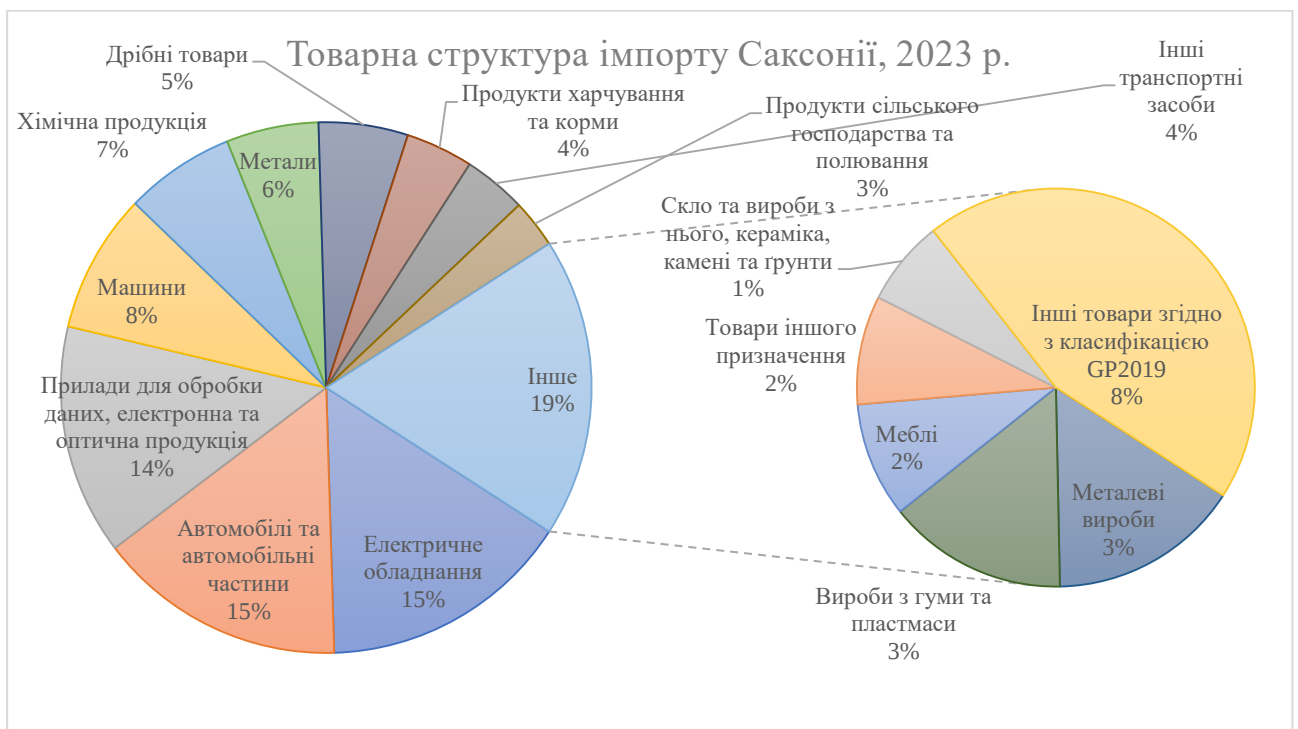
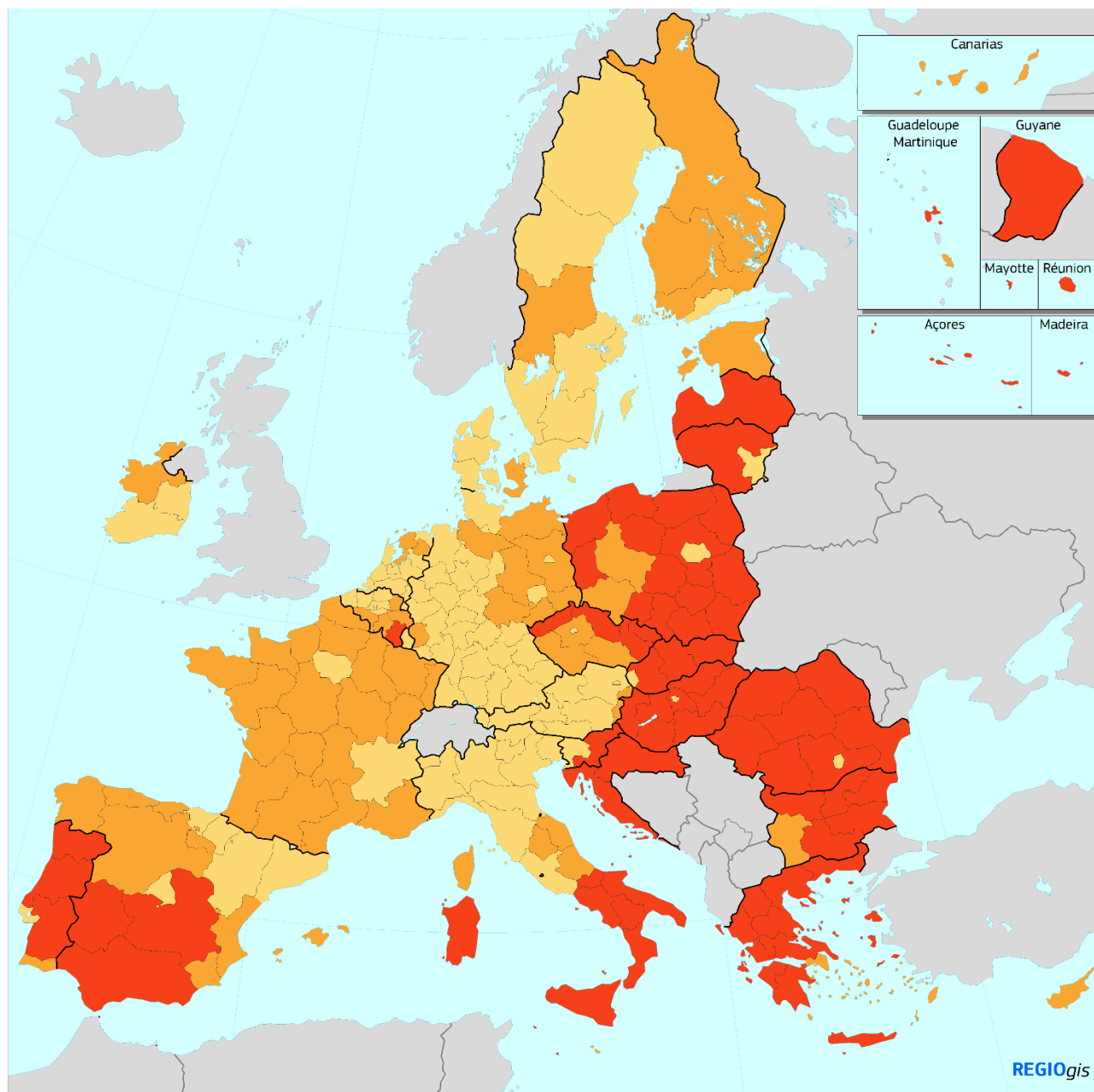

Рис. П.2 Структура імпорту Саксонії за товарами за 2023 рік, складено автором за [8]

Додаток Р

Карта поділу ЄС відповідно до регіонального розвитку за системою NUTS 2

Джерело [18]

Investment for jobs and growth goal (ERDF and ESF+) eligibility, 2021-2027

Categories of regions

- Less developed regions (GDP/head (PPS) less than 75% of the EU-27 average)
- Transition regions (GDP/head (PPS) between 75% and 100% of the EU-27 average)
- More developed regions (GDP/head (PPS) above 100% of the EU-27 average)

GDP/head: average 2015-2016-2017

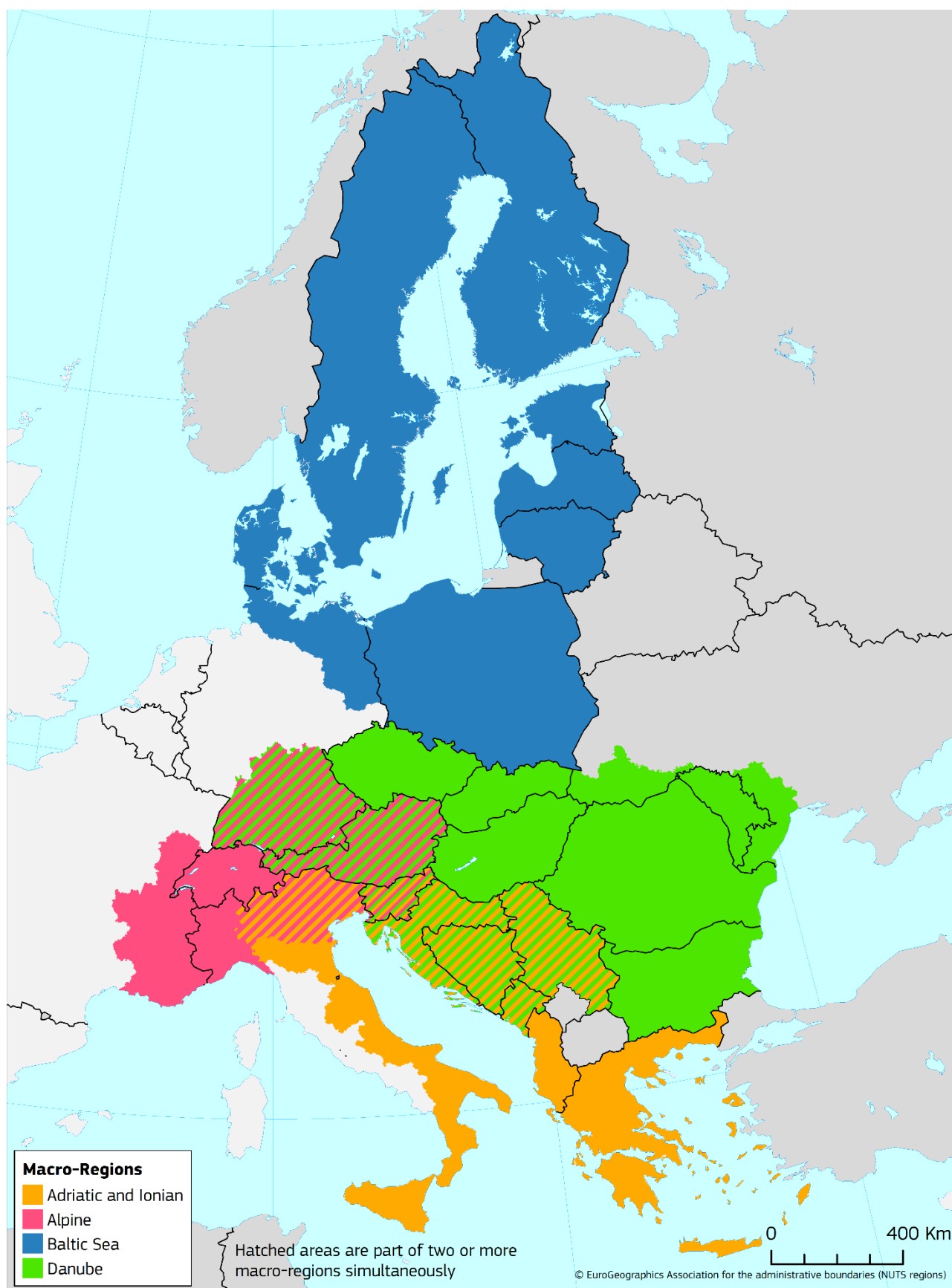
0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

Додаток С

Макрорегіони: Балтійський, Дунайський, Альпійський та Іонічно-Адріатичний

Джерело [30]

Додаток Т

SWOT-аналіз регіонального розвитку Вільної Держави Саксонія

Джерело: розроблено автором

SWOT-аналіз			
S = СИЛЬНІ СТОРОНИ		W = СЛАБКІ СТОРОНИ	
Пріоритет	Характеристика	Пріоритет	Характеристика
1	Підтримка європейських структурних фондів	1	Соціально-економічні наслідки переходу на зелену економіку
2	Кластер мікроелектроніки "Силіконова Саксонія"	2	Бюрократія
3	Транскордонне співробітництво, єврорегіони	3	Наявність депресивних регіонів
4	Доступ до кваліфікованої робочої сили	4	Недостатня цифровізація державного сектору
5	Центри досліджень та інновацій	5	Низька конкурентоспроможність всередині Німеччини
6	Розвинута інфраструктура	6	Залежність від зовнішнього фінансування
7	Диверсифікована економіка	7	Дисбаланс між міськими та сільськими районами
8	Підтримка малих та середніх підприємств	8	Висока залежність від імпорту сировини, обмеженість ресурсів
9	Розвиток зеленої енергетики	9	Міграція та демографічні виклики
10	Туристична привабливість та різноманітність	10	Відсутність великих промислових підприємств
O = МОЖЛИВОСТІ		T = ЗАГРОЗИ	
Пріоритет	Характеристика	Пріоритет	Характеристика
1	Розвиток кліматично нейтральної економіки	1	Глобальна нестабільність та геополітичні виклики
2	Інвестування в ІТ-кластери	2	Економічні кризи
3	Посилення транскордонної співпраці з Польщею та Чехією	3	Відставання від інших регіонів Німеччини
4	Співпраця з сусідніми федеральними землями	4	Дефіцит молодих кадрів
5	Розвиток електромашинобудування	5	Витіснення інноваційних товарів дешевою продукцією з Китаю
6	Розширення інноваційної інфраструктури	6	Складність залучення нових інвестицій в неінноваційні галузі
7	Покращення логістики через TEN-T	7	Відсутність розвитку глобальних економічних зв'язків
8	Розробка стартап проектів в галузі циркулярної економіки	8	Зростання наукового скептицизму
9	Підтримка професійної освіти та центрів перепідготовки	9	Політична нестабільність та популярність екстремістських сил
10	Розвиток туристичної складової природа та культура	10	Надмірна урбанізація